

A POZSONYI

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI EGYESÜLET

KÖZLEMÉNYEI

ÚJ FOLYAM XVIII. KÖTET, AZ EGÉSZ SOROZATNAK XXVII. KÖTETE

1906. ÉVFOLYAM.

SZERKESZTETTEK:

Dr. FISCHER J. és POLIKEIT K.

POZSONY.

1908.

KIADTA A TÁRSULAT SAJÁT KÖLTSÉGÉN
STAMPFEL KÁROLY OS. ÉS K. KÖNYVÁRUS BIZOMÁNYÁBAN.

A POZSONYI

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI EGYESÜLET

KÖZLEMÉNYEI

ÚJ FOLYAM XVIII. KÖTET, AZ EGÉSZ SOROZATNAK XXVII. KÖTETE

1906. ÉVFOLYAM.

SZERKESZTETTÉK:

Dr. FISCHER J. és POLIKEIT K.

POZSONY.

1908.

KIADTA A TÁRSULAT SAJÁT KÖLTSÉGÉN
STAMPFEL KÁROLY CS. ÉS K. KÖNYVÁRUS BIZOMÁNYÁBAN.

Pozsony környékének máj- és lombosmoh flórája.*)

(Enumeratio muscorum frondosorum hepaticarumque
circa Posonium crescentium.)

Irodalmi adatok alapján összeállította: **Győrffy István.**

I.

Hazánknak botanikai szempontból legjobban átkutatott területei közé soroljuk *Pozsony* vidékét. Igen sok botanikus fordult itt már meg — különösen külföldiek — kik tapasztalataikat, megfigyelésük eredményét elszórva, különféle folyóiratokban és önálló munkákban közölték. — Jól ismerjük e vidéket bryologiai szempontból is, sokan közölték már e vidékre vonatkozó, nagyobbára bryographiai megfigyeléseiket. Mivel e közlések nagy időközben 1791-től úgyszólván a mai napig szétszórva, néha olyan cím alatt, ahol bryographiai adatot nem is remélünk találni — jelentek meg, célszerűnek tartom, hogy irodalmi ismereteink alapján, e vándorgyűlés alkalmából ez elszórt adatokat összegyűjtve közöljem, hogy így eme pontosan összeállított dolgozatom megmentsen, majd másokat attól az utánjárástól, amit megkövetelt ez adatoknak összefoglalása.

Pozsony környékéről s egyben hazánkból a legelső bryographiai irodalmi adatot *Lumnitzer István* orvos szolgáltatta; munkája adataiban, az előszóban előadottak alapján nem lehet kételkednünk, mert hisz a mohok meghatározását az akkortájt leipzig-i botanices professor, a tudományos bryologia megteremtője: *Hedwig János* revideálta, aki egyben Lumnitzer mun-

*) Bemutatva a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók XXXIV. pozsonyi vándorgyűlésének természettudományi szakosztályi ülésén 1907. augusztus 27-én.

kájának kiadásáról is gondoskodott. Adatokat találunk Pozsony mohflórája ismeretéhez a következő, részben még az élők sorában található szerzők műveiben: *Ballus, Baumgartner, Bäumlér, Bolla, Endlicher, Förster, Hazslinszky, Holuby, Juratzka, Kornhuber, Lumnitzer, Matouschek, Sabransky, Schneller* etc.

Fenti s általában az „Irodalom felsorolása“ című rovatban említett szerzőkön kívül még csak egy munkát említ az irodalom, t. i. *Kánitz Ákos* „Endlicher István László emlékezeté“-ben, ahol a többek közt azt mondja: „Lumnitzer óta csak *Sadler* és *Ballus* írtak a Pozsonyi virányról; az előbbinek munkája kézirat maradt . . .“ Ezt a kéziratot *Dr. Filarszky Nándor* úrtól, a Magyar Nemzeti Múzeum növénytani osztálya igazgatójától kértem; *Dr. Filarszky* osztályigazgató úr lekötelező szíveséggel volt jó válaszolni, hogy az osztályban *Sadler*-nek bár rengeteg kézírata van, de ilyenfajta nincsen; egyébként *Kánitz* tévedését sem látja kizártnak.

Bizonyára megváltozott az egész vidék arculata jelentékenyen, csak azóta is, amióta Pozsony környékéről a legutólsó adatokat is közölték; sok moha eltűnhetett a cultura terjedésével s bizonyára vannak új tagok, melyek most léptek fel, régebben nem voltak találhatóak.

Összefoglalásomat nem is úgy kívánom tekinteni korántsem, mintha a vidék moháinak hű felsorolása volna, csak *segédeszközt* óhajtok nyújtani annak, aki majd e vidék bryophytonjait fogja feldolgozni a kornak megfelelő követelmények alapján; csak e bekövetkezendő munka megkönnyítésére való csekély támaszúl óhajtom magam is tekinteni eme összefoglalást.

Szükségesnek tartottam, hogy egy külön Onomastikon locorum-ot állítsak össze a helynevekből, mert a felhasznált irodalomban csak a német elnevezések vannak; ezzel is áttekinthetőbbé s használhatóbbá akarom tenni eme összefoglalást.

A hála adóját rovom le akkor, amikor a Magyar Nemzeti Múzeum és Erdélyi Nemzeti Múzeum növénytani osztálya igazgatóinak: *Dr. Filarszky Nándor* és *Dr. Richter Aladár* egyetemi ny. r. tanár uraknak e helyen is őszinte köszönetemet fejezem ki, hogy a vezetésük álló intézet könyvtárából több

könyvet kiadni kegyeskedtek. Úgyszintén hálás köszönetem illeti *Holkó Mihály* tátrarókusi (Szepes megye) ev. lelkész urat, aki lekötelező szívességgel volt jó a helyi elnevezések dolgában útbaigazítani s becses felvilágosításokat adni több alkalommal.

II.

Irodalom felsorolása a szerzők neve rövidítésének magyarázásával.

- Ballus = *Ballus*: Presburg und seine Umgebung. Presburg. 1823. munka egypár virágos és virágtalan növényt említ P. vidékéről.
- Baumgart. = *Julius Baumgartner*: Bryologische Excursionen in das Gebiet der Presburger Karpathen. — A Pozsonyi Orvos-Természettudományi Egyesület közleményei. Új folyam XIII. kötet, az egész sorozatnak XXII. kötete. 1901. évf. p. 17—23.
- Bäuml. = *J. A. Bäuml*: Die Moosflora von Pressburg in Ungarn. — Oesterreichische Botanische Zeitschrift XXXIV. (1884.) Jahrg. p. 46—49, 96—99.
- Bäuml. II. = A Pozsonyi Orvos-Term.-tud. Egyesület fennállásának 50. évfordulója alkalmából kiadott „Emlékmű“-ben, (Pozsony 1907, szerkesztették: Dr. Fischer Jakab, Dr. Ortway Tivadar, Polikeit Károly) a Dr. Pántocsek J. írta „Természetrাজi viszonyok“-ban *Bäuml* állította össze a mohokat, kiegészítve a fenti cikkében közölt adatokat újabbi gyűjtésével. L. *Emlékmű* p. 221—225.
- Bolla = *J. v. Bolla*: Die Flechten, Algen und Moose der Presburger Flora. — Verhandlungen des Vereins für Naturkunde zu Presburg. V. Band, 1860 u. 1861, p. 25—39.
- Endl. = *St. Endlicher*: Flora Posoniensis, exhibens plantas circa Posonium sponte crescentes aut frequentius cultas, methodo naturali dispositas. Posonii 1830.
- Först. = *J. B. Förster*: Beiträge zur Moosflora von Niederösterreich und Westungarn. — Verhandlungen der

- kais. königl. zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien XXX. (1880.) Band. Abh. p. 233—250.
- Hazsl. = *Hazslinszky F.*: A magyar birodalom moliflorája. Budapest 1885. (Bolla és Endlicher adatait veszi fel, így külön csak akkor hivatkozom rá, ha a helyi flóra íróinál nem található adatot említ fel. — Kornhuber-t mindössze csak egy helyen 127. l.-on említi.)
- Holuby*: „Aus Modern in Ungarn“ — Oesterr. Botan. Zeitschr. XX. (1870.) Jahrg. p. 364 — két mohot említi.
- Jur. = *J. Juratzka*: Zur Moosflora Oesterreichs. — Verhandl. d. k. k. zool.-botan. Gesellsch. in Wien IX. (1859.) Band Abh. p. 99 ; X. (1860.) Band, Abh, pp. 121—2. — in Oesterreich. Botanisch. Zeitschrift X. (1860.) Jahrg. p. 130.
- Jur. 1882. = *J. Juratzka*: Die Laubmoosflora von Oesterreich-Ungarn. Wien 1882. (Bolla, Förster, Kornhuber és Schneller néhány adatát közli, azonkívül keveset.)
- Kornh. 1858. = *Dr. G. A. Kornhuber*: Das Moor „Schur“ bei St. Georgen. — Verhandlungen des Vereines für Naturkunde zu Presburg. — III. Jahrg. 1858. p. 29—36.
- Kornh. = *Dr. G. A. Kornhuber*: Die Moose der Presburger Flora. — Verhandl. des Vereins für Naturkunde zu Presburg. IX. Jahrg. 1866. p. 101—112. (Juratzka meghatározásán alapuló igen fontos dolgozat, mely Bolla adatait helyesbíti ugyancsak Jur. revideálása alapján.)
- Lumn. = *Dr. St. Lumnitzer*: Flora Posoniensis exhibens plantas circa Posonium sponte crescentes secundum systema sexuale Linneanum digestas. Lipsiae 1791.
- Mat. = *Fr. Matouschek*: Bryologisch-floristische Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarn, der Schweiz und Baiern. — I. — Verhandl. d. k. k. zool.-botan. Gesellsch. in Wien L. (1900.) Bnd. p. 219—254.
- Mat. 1903. = *Fr. Matouschek*: Additamenta ad Floram bryologicam Hungariae. — XIII. Musci collecti prope urbem Pozsony. — Magyar botanikai Lapok II. (1903.)

évf. p. 159. a Janka Viktor által gyűjtött J. Breidler-től meghatározott s a wieni tudomány-egyetem gyűjteményében levő mohokat közli.

Oesterreichisches Botanisches Wochenblatt II. (1852.) Jahrg. p. 285 Schneller gyűjtését közli.

Sabr. = *Dr. H. Sabransky*: Correspondenz aus Presburg, den 30. Sept. 1885. — Oesterreichische Botanische Zeitschrift XXXV. (1885.) Jahrg. p. 409—410.

Sabr. II. = *Dr. H. Sabransky* Briefliche Mitteilung — közli *Borbás* in Oesterr. Botan. Zeitschr. XLIII. (1893.) Jahrg. p. 67.

Ortv. = *Ortvay Tivadar dr.*: Pozsony vármegye természeti viszonyai a Dr. Borovszky Samu szerkesztette Magyarország vármegyéi és városai (Magyarország monografiája). Pozsony vármegye — részben p. 1—22.

Schedae I. = *Schedae ad „Kryptogamas exsiccatas“* (Annalen des k. k. naturhistorischen Hofmuseums.) (Separatabdr. aus Band IX., Heft 1.) Centuria I. — Wien 1894.

Schedae VII. = *Schedae ad „Kryptogamas exsiccatas.“* Centuria VII. (Annalen des k. k. naturhistorischen Hofmuseums. (Separatabdruck aus Band XVI. Heft 1.) — Wien 1901. Auctore Dr. A. Zahlbruckner.

III.

Onomastikon locorum.

Alt-Au = Ó-liget.

Au = liget.

Ballenstein = Borostyánkő.

Bazin = Bösing.

Biebersburg = Vöröskő.

Blasenstein (magyar neve nincsen).

Blumenau = Lamacs, tót község.

Borostyánkő = Ballenstein.

Bösing = Bazin.

Bruckau (magyar neve nincsen).

Bürgerau „ „ „ „

Calvarienberg l. Kalvarienberg.

Carlburgerarm l. Karlburgerarm.

Czajla = Zeil.

Csalogányvölgy l. Nachtigallenthal.

Dévény = Theben.

Dévénytető = Thebner Kogel.

Donauauen = Duna-ligetek.

Eisenbrünnel = Vaskútacska, kedvelt kiránduló hely.

Engerau vagy Audorf = Ligetfalu.

Fuchsleiten (magyar neve nincsen).

Gaisthor = Kecskékapu; most már nincs meg e kapu, csak a neve maradt fenn.

Gebirgsparc = Hegyiliget.

Gemsenberg = Zergehegy, 439 m.

t. sz. f. m.

- Habern = Zabos.
 Hasensprung (magyar neve nincsen).
 Hegyiliget = Gebirgsparc.
 Hidegkút l. Kaltenbrunn.
 Hohenau vagy Hohenei (magyar neve nincsen).
 Jägerische Mühle = Jäger-féle malom.
 Kaltenbrunn = Hidegkút.
 Kalvarienberg = Kalváriahegy.
 Karlburgerarm = Oroszvári ág, a Dunának egyik mellékága.
 Karldorf = Károlyfalu.
 Károlyfalu = Karldorf.
 Kecskekapu l. Gaisthor.
 Konyha l. Kuchel.
 Kramerwald = Kramererdő.
 Kuchel = Konyha, tót község.
 Kuchler Viszoka 754 m. t. sz. f. m. (több szerzőnél hibásan „Ruchler“ Viszoka olvasható.)
 Kupferhammerbach = Rézhámor melletti patak, melyben pisztráng tenyésztéssel is foglalkozik a rézhámor birtokosa.
 Lamacs = Blumenau.
 Landmühle = szárazmalmok a Vödricz patak mentén.
 Ligetfalu = Engerau.
 Limbach német község Bazin mellett.
 Malomliget = Mühlau.
 Malomvölgy = Mühlthal.
 March = Morva.
 Marienthalerweg = Mária völgy-bevezető út (híres búcsújáró hely).
 Máriavölgy = Marienthal.
 Modern = Modor.
 Modor = Modern.
 Morva = March.
 Mühlau = Malomliget.
 Mühlthal = Malomvölgy.
 Nachtigallenthal = Csalogányvölgy, a Malomvölgy oldalvölgye a Vaskútacskához ezeken a völgyeken át lehet menni.
 Neudorf = Dévényújfalú.
 Neustift (magyar neve nincsen) telep Pozsony Szt. György mellett.
 Ó-liget = Alt-Au.
 Oroszvári ág = Karlburgerarm.
 Pallisadenweg = Védczölöpút.
 Paulenstein = Pozsony-Borostyánkő.
 Pozsöny-Borostyánkő = Paulenstein.
 Pöllnweg = Pöllni út (az irodal. „Pötteweg“-et említ).
 Pötschen (magyar neve nincsen) a Duna egyik mellékága.
 Ratzersdorf = Récse
 Récse = Ratzersdorf.
 Rézhámor = Kupferhammer.
 Rohrbach (magyar neve nincsen), község.
 Rothe Brücke = Vörös híd (vasúti híd).
 Schlossberg = Várhegy.
 Schur = Suúr (v. Súr), Pozsony Szent György melletti mocsár.
 Sidinawald = Sidinaerdő, mellette kőfejtő van.
 Spitalerwald = Spitalererdő.
 St. Georgen = Pozsony Szent György.
 Steuergrund = Steirergrund név alatt ismeretes (magyar neve nincsen).
 Súr v. Suúr l. Schur.
 Theben = Dévény.
 Thebner Kogel = Dévénytető vagy Dévényi csúcs, v. D. kúp.
 Vaskútacska = Eisenbrünnel.
 Várhegy = Schlossberg.
 Védczölöpút = Pallisadenweg.
 Vödriczpatak = Weidritz.
 Vörös híd l. Rothe Brücke.
 Vöröskő = Biebersburg.
 Weidritz = Vödricz patak.
 Weidritzthal = Vödricz völgy.
 Zabos = Habern.
 Zeil = Czajla.
 Zergehegy = Gernsenberg.

IV.

Enumeratio.*Hepaticae.*

(Rendszerbe foglalva : „Die natürlichen Pflanzenfamilien“ I. Teil 3. Abt. Hepaticae von V. Schiffner — munka szerint.)

Ricciaceae.

Riccia L. — *R. glauca L.* Homokos, áradásos területén (Bolla p. 33. n. 3. és n. 10. *Blasia pusilla* Michel néven); iszapos, áradásos helyeken a Duna-szigetein „Pötschen“, Ó-liget (Kornh. p. 103.); agyagos hegyi utak m. s a ligetben (Bäuml. p. 47),

R. minima L. (= *R. sorocarpa* Bisch.) Csak egyszer találták a Hegyi-ligetben (Bäuml. p. 47).

R. crystallina L. Vaskutacska iszapján (Bäuml. p. 47).

R. canaliculata Hoffm. (sterilis alakja a: *R. fluitans L.*). Álló vizekben, sínút mentén, gödrökben. P. Szt. György (Bolla p. 33. n. 1.); álló vizekben s itt-ott a Duna-ágában oroszvári ág, Pozsony Szt. György m. a vasúti töltés mentén árkokban (Kornh. p. 103.); a Súr pocsétaiban P. Szt. György m. (Bäuml. p. 47.) gyakori.

Ricciocarpus Corda. — *R. natans (L.) Corda.* Vaskutacska tavában (Bäuml. p. 47). Horvát Járfalu (Moson megye) mellől közli Bolla p. 33. n. 2. és Kornh. p. 103.

Marchantiaceae.

Conocephalus Neck. (= *Fegatella Raddi.*) — *F. conica Corda.* Pozsony Szt. György m., erdőben (Bolla p. 33. n. 6.); Pozsony m. nedves helyeken, árnyas völgyben, P. Szt. György, Bazin (Kornh. p. 103.); ligetben és Pozsony Borostyánkő m. (Bäuml. p. 47.)

Lunularia Adams. — *L. cruciata (L.) Dum.* (= *L. vulgaris Mich.*) Üvegházakban, a fadézsák földjén (Bäuml. p. 47.)

Chomiocarpum Corda (= *Preissia Corda.*) — *Ch. quadratus (Scop.) S. O. Lindb.* (= *Preissia commutata N. ab E.*) Pozsony m. nedves helyen és falon (Kornh. p. 103.); oroszvári ág partján (Bäuml. p. 47.)

Marchantia (L.) Raddi. — *M. polymorpha* L. Gróf Pálffy parkja m. mély úton (Lumn. p. 486. n. 1100); szőlős kertekben árnyas helyen (Endl. p. 69. n. 306.); nedves, árnyas falakon (Kornh. p. 103.); tömegesen a Malomvölgyben (Bäuml. p. 47.)

Jungermanniaceae anakrogynae.

Riccardia S. F. Gray. — *R. pinquis* (L.) S. F. Gray (= *Aneura pinquis* L.) Ligetben és árkok m. (Bäuml. p. 47.)

Metzgeria Raddi. — *M. furcata* (L.) S. O. Lindb. P. Szt. György m., erdőben (Bolla p. 33. n. 7.); Kis Kárpátokban. Pozsony és P. Szt. György m. fatörzsön, sziklán, köveken (Kornh. p. 103.); fagyökereken gyakori (Bäuml. p. 47.)

Pellia Raddi. — *P. epiphylla* (L.) Dum. Nedves helyen, erdőkben P. Szt. György m. (Bolla p. 33. n. 11). (Ugyane moha-hoz tartozik a Bolla-tól: *Aneura palmata* Nees, és *A. pinatifida* Nees néven közölt moha n. 8. és 9. alatt.); Kis Kárpátokban nedves helyen, erdőkben Pozsony és P. Szt. György m. (Kornh. p. 104.); Rézbánya, Pozsony-Borostyánkő m. (Bäuml. p. 47.)

P. endiviaefolia (Dicks.) Dum. (= *P. calycina* [Tayl.]) Liget m. árok szélén (Bäuml. p. 47.)

Blasia L. — *B. pusilla* L. P. Szt. György m. szőlőhegyen, agyagon (Bolla p. 33. n. 10); oroszvári ág. m. (Bäuml. p. 47.)

Fossombronia Raddi. — *F. Dumortieri* (Hüb. & G.) S. O. Lindb. (= *F. pusilla* Lindb.) Kramer-erdő, sínút mentén, Malomvölgy, Csalogányvölgyben (Bäuml. p. 37.)

Jungermanniaceae akrogynae.

Marsupella (Dum.) S. O. Lindb. — *M. Funckii* (Web. et M.) Dum. (= *Sarcoscyphus Funckii* N. ab E.) Hegyoldalon (Bäuml. p. 46.)

Nardia (S. F. Gray 1821) S. O. Lindb. — *N. crenulata* (Sm.) S. O. Lindb. Erdei mély utak mentén (Bäuml. p. 46.)

Calypogeia (Raddi) Spruce. — *C. Trichomanis* N. ab E. Kramerpatak m. (Bäuml. p. 46.)

Aplazia Dum. (*Liochlaena* N. ab E.) — *A. lanceolata* (L. ? Huds.) Schffn. Erdei patakok m. (Bäuml. p. 46.)

A. sphaerocarpa (Hook.) Dum. Nedves helyen erdőkben P. Szt. György mellett (Kornh. p. 104.) Ugyanitt Bolla is szedte (l. c. p. 34. n. 14.), de *Sphagnocoetis communis* néven közli.

Lophozia (Dum.) emend. — *L. ventricosa* (Dicks.) Dum. Zergehegy (Bäuml. p. 46.)

L. bicrenata (Schmid.) Dum. Oroszvári ág homokos partján elég gyakori (Bäuml. p. 46.)

L. barbata (Schreb.) Dum. Gyakori hegyi erdőben (Bäuml. p. 46.)

L. quinquedentata (Huds.) Schffn. Sínút mentén (Bäuml. p. 46.)

L. excisa (Dicks.) Dum. — Kramer erdő, vasút m. (Bäuml. p. 46.)

L. attenuata (L.). Zergehegy granitszikláin (Bäuml. p. 46.)

L. incisa (Schrad.) (= *Jungermannia incisa*) Vasúti töltés m. erdőben (Bäuml. p. 46.)

L. intermedia (N. v. E.) (= *Jungermannia interm.*) Kramer erdeifenyő erdőben (Bäuml. p. 46.)

L. acuta (Lindb.) (= *Jungermannia ac.*) — Limbach m. erdőben, bőven gyümölcsözve (Bäuml. p. 46.)

Plagiochila (Dum.) Spruce. — *Pl. asplenioïdes* (L.) Dum. Fák törzsén (Lumn. p. 485. u. 1096.); fák törzsén és földön mohok közt (Endl. p. 69. u. 307.); nedves helyen, Zergehegy, Vödriczpatak völgye, P. Szt. György m. (Kornh. p. 104.); elterjedt (Bäuml. p. 46.)

Lophocolea Dum. — *L. bidentata* (L.) Dum. Árnyas helyen a „Rutsche-árokban“ (Lumn. p. 485. n. 1097.); hegyi erdők árkaiban (Endl. p. 70. n. 310.); nedves helyeken a var. β . *cuspidata* Nees varietást említi Kornh. p. 104.; mindenütt gyakori (Bäuml. p. 46.)

L. heterophylla (Schrad.) Dum. Erdei út m., forrásoknál (Bäuml. p. 46.)

L. minor N. ab E. Mély utak m. (Bäuml. p. 46.); Kramer-erdő, Duna szigetein (Sabr. p. 409.)

Chiloscyphus Corda. — *Ch. polyanthus* (L.) Corda. Kramer-erdő, Malomvölgy (Bäuml. p. 46.)

Ch. viticulosus (L.) S. O. Lindb. (= *Ch. pallescens* N. ab E. mint var.). Sínút m. (Bäuml. p. 46.)

Eucephalozia (Spruce) Schffn. — *E. bicuspidata* (L.) Schffn. Pozsony m. erdei patakok mentén (Bolla p. 34. n. n. 16.); erdei utak mentén (Bäuml. p. 46.)

Prionolobus (Spruce) Schffn. — *Pr. dentatus* (Raddi) Schffn. Vasút m. (Bäuml. p. 46.)

Cephaloziella (Spruce) Schffn. — *C. divaricata* (Engl. Bot.) Schffn. (= *Jungermannia Starkii* N. ab E.) Erdei utak m. (Bäuml. p. 46.)

C. bifida (S. O. Lindb.) Schffn. (= *J. divaricata* N. ab E.) Homokos erdei utak m. bőven (Bäuml. p. 46.)

Bazzania S. F. Gray. — *B. trilobata* (L.) S. F. Gray (= *Mastigobryum trilobatum* L.) Pozsony Szt. György m. erdőben, nedves helyen (Bolla p. 34. n. 12); nedves erdei helyeken P. Szt. György és Bazin m. (Kornh. p. 104.); hegyi erdőben (Bäuml. p. 46.)

Lepidozia (Dum. 1831 p. subgen.) Dum. 1835. — *L. reptans* (L.) Dum. P. Szt. György m. nedves helyen hegyi erdőkben (Bolla p. 34. n. 13.); hegyi erdőkben (Bäuml. p. 46.)

Blepharostoma S. O. Lindb. — *Bl. trichophyllum* (L.) Dum. (= *Jungermannia trichophylla* L.). Pozsony m. csermelyek mentén mohok közt (Bolla p. 34. n. 15; Kornh. p. 104.); Zergehegy, Kramerpatak partján, fák gyökerein (Bäuml. p. 46.)

Trichocolea Dum. — *Tr. tomentella* (Huds.) S. O. Lindb. Erdei patak mentén (Bäuml. p. 46.)

Diplophyllum (Dum.) S. O. Lindb. — *D. albicans* (L.) Dum. P. Szt. György m. erdőkben (Bolla p. 34. n. 17. és 13. [mely utóbbit *Lepidozia reptans* néven közölte]; ugyanott Kornh. p. 104.)

Scapania Dum. — *S. nemorosa* (L.) N. ab E. Dévénytetőn (Endl. p. 69. n. 309.); agyagos nedves erdei talajon Pozsony m., Dévény-tetőn (Kornh. p. 104.); sínút mentén (Bäuml. p. 46.)

S. undulata (L.) N. ab E. Sínút szélén (Bäuml. p. 46.)

S. curta (Mart.) N. ab E. Erdészlak feletti vasúti pálya m. (Bäuml. p. 46.)

S. rosacea N. ab E. Zergehegy felé a sínút m. (Bäuml. p. 46.)

Stephanina O. Kuntze (= *Radula* N. ab E.). — *St. complanata* (L.) O. Kuntze. Különböző fák kérgén (Lumn. p. 485.)

n. 1098.); fák tövén (Endl. p. 69. n. 308.); különösen bikkfák kérgén (Kornh. p. 104.); igen gyakori erdei fákön (Bäuml. p. 46.)

Bellincinia (Raddi) O. Kuntze (= *Madotheca* Dum.) —

B. platyphylla (L.) O. Ktze. Fákön, sziklákon, különösen mésztalajon (Kornh. p. 104.); fák törzsén, közönséges (Bäuml. p. 46.)

Eulejeunea Spruce (= *Jungermannia* Sw.) — *E. serpyllifolia (Dicks.) Spruce.* Kramererdőben egy nagy sziklatömbön (Bäuml. p. 46.)

Frullania Raddi. — *Fr. dilatata (L.) Dum.* Fák kérgén (Lumn. p. 486. n. 1099.; Endl. p. 70. n. 310.); különösen bikkfák kérgén Pozsony m., Pozsony Szt. György m., Blasenstein m. (Kornh. p. 104.); fák kérgén gyakori (Bäuml. p. 46.)

Fr. Tamarisci (L.) Dum. Pozsony-Borostyánkő és „Ratschdorf“ (valószínűleg Récese=Ratzersdorf akar lenni) m. fák kérgén (Endl. p. 70. n. 312.); nagy köveken (Bäuml. p. 46.)

Anthocerotaceae.

Anthoceros (L.) Gott. — *A. laevis L.* P. Szt. György m. nedves földeken erdőben (Bolla p. 33. n. 4. és 5., mely utóbbit Bolla *A. punctatus* néven közölte; Kornh. p. 103.); Récese m. nedves földeken (Bäuml. p. 47.)

A. punctatus L. Alagút felett nedves földeken (Bäuml. p. 47.)

Musci.

(Rendszerbe foglalva: Dr. L. Rabenhorst's Kryptogamen-Flora von Deutschland, Oesterreich u. der Schweiz. II. Aufl. IV. Band: Die Laubmoose von K. Gustav Limpricht I-III. Band szerint.)

I. Ordo. Sphagnaceae.

Sphagnum (Dill.) Ehrh. — *S. cymbifolium Ehrh.* (Syn. *Sph. palustre* L., *S. latifolium* Hedw.). P. Szt. György m. tőzeges helyen bőven (Lumn. p. 467. n. 1033.; Endl. p. 72. n. 313; Kornh. p. 112.)

S. acutifolium Ehrh. Pozsony Szt. György m. nedves helyeken (Bolla p. 34. n. 2., 3.; Kornh. p. 112.)

S. recurvum Palis. P. Szt. György és Modór m. nedves helyen (Kornh. p. 112.)

S. cuspidatum Ehrh. — P. Szt. György m. (Bolla p. 34. n. 1.; Kornh. p. 112.)

IV. Ordo. Bryineae.

Tribus. 1. Cleistocarpae.

Ephemeraceae.

Ephemerum Hampe. — *E. serratum (Schreb.) Hampe.*
Zergehegy, Kalvária (Bäuml. p. 47.)

E. cohaerens (Hedw.) Hampe. Pozsony m. Liget (Först.
p. 234. n. 2.)

Phascaceae.

Acaulon C. Müll. — *A. muticum (Schreb.) C. Müll.* Po-
zsony m. áradási területen, iszapos helyen (Bolla p. 34. n. 4.);
Zergehegy, Kalváriahegy, Récse m. (Bäuml. p. 47.)

Phascum (L. p. p.) Schreb. — *Ph. cuspidatum Schreb.*
Agyagos földön, erdőben a „Kindsgraben“ felett (Lumn. p. 466.
n. 1032.); Ó-liget szigeten (Endl. p. 72. n. 315.); agyagos föl-
deken, útszélén, Dunaszigeteken: Ó-liget, Ligetfalu (Kornh. p.
105.); mindenütt gyakori (Bäuml. p. 47.)

Ph. curvicolium Ehrh. Kalváriahegy, a főút m. (Bäuml.
p. 47.)

Mildeella Limpr. — *M. bryoides (Dicks.) Limpr.* (= *Phas-
cum bryoides Dicks.*) Pozsony m. töltések, utak mentén, fala-
kon, mezőkön, Ligetfalu, Zergehegy (Kornh. p. 105.); Dévény
m. (Först. p. 234. n. 8); Kalváriahegy és a sínút m. (Bäuml.
p. 47.)

Bruchiaceae.

Pleuridium Brid. — *P. subulatum (Huds.) Rabenh.* —
Erdei útakon, az erdészház alatt a Liget m. (Lumn. p. 466.
n. 1031.); Zergehegy, Dévénytető, Lamacs (Endl. p. 72. n. 314.);
Zergehegyen erdei mély utak m., Dévényi tető, Lamacsi erdő
(Kornh. p. 105.); erdei mély utak mentén (Bäuml. p. 47.)

P. alternifolium (Dicks., Kaulf.) Rabenh. — Récse mellett
árkok szélén (Bäuml. p. 47.)

Tribus II. Stegocarpae.

Subtribus. 1. Acrocarpae.

Weisiaceae.

Hymenostomum R. Brown. — *H. microstomum (Hedw.)
R. Brown.* Pozsony m. ugar földeken (Bolla p. 35. n. 13.);
erdei talajon (Bäuml. p. 47.)

Weisia Fund. — *W. viridula (L.) Hedw.* Árkok partján (Lumn. p. 469. n. 1040.; Endl. p. 74–5, n. 324.); Pozsony és P. Szt. György m. utak, árkok szélén (Bolla p. 35–6, n. 14.; Kornh. p. 105.); erdei utak m. (Bäuml. p. 47.)

Rhabdoweisiaceae.

Rhabdoweisia Bryol. eur. — *Rh. fugax (Hedw.) Bryol. eur.* — Sidina-erdő (Bäuml. p. 47.)

Cynodontium (Bryol. eur.) Schimp. — *C. polycarpum (Ehrh.) Schimp.* — P. Szt. György m. erdei nedves helyeken (Bolla p. 36. n. 18. »Dicranum crispum Hedw.« név alatt); u. o. granitszikla repedésekben Kornh. p. 105.); hegyi erdőkben (Bäuml. p. 47.)

Dichodontium Schimp. — *D. pellucidum (L.) Schimp.* Malomvölgyben, köveken Pozsony m. (Först. p. 235. n. 25.)

Dicranaceae.

Dicranella Schreb. — *D. Schreberi (Swartz.) Schimp.* Pozsony m., Vaskutaeska, földszakadékon (Först. p. 235. n. 26.); Pöllni út (Bäuml. p. 47., »Pötteweg«-et említ).

D. rufescens (Dicks.) Schimp. Pozsony m. Vaskutaeska, (Först. p. 235. n. 29.); Csalogány völgy (Bäuml. p. 47.)

D. varia (Hedw.) Schimp. Hidegkút, Pozsony m. Duna-árterén (Först. p. 235. n. 28.)

D. heteromalla (Dill. L.) Schimp. Homokos erdőben a „Teufelssessel“ felett (Lumn. p. 471—2. n. 1050.; Endl. p. 75. n. 326.); kissé homokos erdei tisztásokon a Granit hegységben Károlyfalu körül, P. Szt. György m. (Kornh. p. 105.); erdőkben gyakori (Bäuml. p. 47.)

Dicranum Hedw. — *D. undulatum Ehrh.* Hegyi erdőkben Récese m. (Bolla p. 36 n. 16. „D. polycarpon Röhl“ néven); nedves árnyas helyen Récese felett (Kornh. p. 105.); Pozsony m. a „Vörös híd“-nál (Bäuml. p. 48.)

D. Bonjeani De Not. P. Szt. György m. mocsaras helyen (Bäuml. p. 48.)

D. majus Smith. Árnyas erdőkben *Dicr. scoparium*-mal, de ritkábban (Lumn. p. 471. n. 1049. var.; Endl. p. 75. n. 328.; Kornh.*) p. 328.); Pozsony m. Zergehegy (Bäuml. p. 47.)

*) Adnotatio. Juratzka: Die Laubm. v. Oesterr.-Ungarn p. 48. megkérdőjelezi ez adatot.

D. scoparium (L.) Hedw. Erdei fák tövében bőven (Lumn. p. 471. n. 1049.; Endl. p. 75. n. 327); köveken, fák tövében, Zergehegy, P. Szt. György, Bazin (Kornh. p. 105.); minden hegyi erdőben (Bäuml. p. 47.)

D. Mühlenbeckii Bryol. eur. Granit hegység sziklás talajon, Pozsony m. Zergehegy oldalán gyűjt. Schueller (Juratzka in Verhandl. d. k. k. zool.-botan. Gesellsch. in Wien IX. (1859.) p. 99. u. X. (1860.) p. 122; Kornh. p. 105; Bäuml. p. 47.)

D. montanum Hedw. Pozsony m. Vödricz völgyében (Först. p. 235. n. 31.)

D. fulvum Hook. — Granitsziklán a Boding-árokban (Sabr. II. p. 67); Modori „Kogel“-en (Baumgart. p. 19.)

D. longifolium Ehrh. Granit hegység erdeiben, P. Szt. György m. (Bolla p. 36. n. 19.; Kornh. p. 105.); Récei erdő (Bäuml. p. 47.)

Dicranodontium Bryol. eur. — *D. longirostre* (Starke) Schimp. P. Szt. György m. „Schur“ árkában (Bolla p. 36. n. 20. „Thysanomitrium flexuosum Brid“ néven*); Kornh. p. 106.; Bäuml. p. 48); Lamacs m. erdőben (Först. p. 235. n. 39.)

Leucobryaceae.

Leucobryum Hampe. — *L. glaucum* (L.) Schimp. Pozsony m. (Ballus p. 66.); Lamacs körül erdőkben (Endl. p. 75. n. 325.; Kornh. p. 106.); Kramer-erdőben ritkán (Bäuml. p. 48.).

Fissidentaceae.

Fissidens Hedw. — *F. bryoïdes* (L.) Hedw. Pozsony m. árnyas helyen patakok mentén (Bolla p. 39. n. 57.; Kornh. p. 106.); erdei mély útakon (Bäuml. p. 48.)

F. incurvus Starke. Szalma gunyhón (Bäuml. p. 48.)

F. exilis Hedw. Kramer erdő. (Bäuml. p. 48.)

F. adiantoides (L.) Hedw. „Hohenei“ (Lumn. p. 470—1. n. 1046.; Endl. p. 75—6. n. 329.); Pozsony alatt mocsaras helyen, P.-Szt.-György m. a Súr lápban (Bolla p. 39. n. 59.; Kornh. p. 106.); Kálvária hegy, Csalogányvölgyben gyakori (Bäuml. p. 48.)

*) Helyes néven különben is: *Campylopus flexuosus* (L.) Brid. (syn. *Thysanomitrium flexuosum* Arn.) volna!

F. taxifolius (L.) Hedw. Nedves agyagos helyen a Granit-hegységben, Vödricz patak völgye, P.-Szt.-György (Bolla p. 39. n. 58.; Kornh. p. 106.); Kramer erdő, Malomvölgy (Bäuml. p. 48.)

Seligeriaceae.

Seligeria Bryol eur. — *S. pusilla* (Ehrh.) Bryol eur. P. Szt.-György m. (Endl. p. 74. n. 323; Kornh. p. 106.)

Ditrichaceae.

Ceratodon Brid. — *C. purpureus* (L.) Brid. Pozsony-Szt.-György m., nyílt napos helyen (Bolla p. 36. n. 15.); Pozsony, Bazin, P.-Szt.-György m. falakon, házfedeleken (Kornh. p. 106.); homokos helyen mindenütt bőven (Bäuml. p. 48.); Pozsony m. (Mat. 1903. p. 159.)

Ditrichum Timm. — *D. pallidum* (Schreb.) Hampe. Erdei, kopasz, különösen agyagos helyeken, P.-Szt.-György m. (Kornh. p. 106.)

Distichium Bryol eur. — *D. capillaceum* (Sw.) Bryol. eur. Nedves helyeken, erdőben P.-Szt.-György m. (Bolla p. 36. n. 17. „Dicranum Schreberi Swartz“ név alatt) u. o. (Kornh. p. 106.); Liget (Bäuml. p. 48.)

Pottiaceae.

Pterygoneurum Jur. — *Pt. subsessile* (Brid.) Jur. Pozsony m. agyagos talajon a szőlőhegyek szélén (Bolla p. 35. n. 7. „Pottia cavifolia Nees“ néven; Kornh. p. 106.) Haffner-út (Bäuml. II. p. 223.)

Pt. cavifolium (Ehrh.) Jur. Agyagfalakon (Lumn. p. 468. n. 1036); agyagos útakon és falakon (Endl. p. 72—73. n. 316.); agyagos talajon, falakon, töltéseken, útakon Pozsony és P.-Szt.-György m. (Kornh. p. 106.); földes kőfalakon (Bäuml. p. 48.)

Pottia Ehrh. — *P. minutula* (Schleich) Bryol. eur. Liget m. homok gödörben (Först. p. 236. n. 61.; Bäuml. p. 48.)

P. truncatula (L.) Lindb. Agyagfalakon, kertekben (Lumn. p. 467—8. n. 1035.; Endl. p. 73. n. 317.); útakon, töltéseken, földeken Pozsony és P.-Szt.-György m. gyakori (Kornh. p. 106.); Dévény m. (Först. p. 236. n. 62.); mély útakon (Bäuml. p. 48.)

P. intermedia (Turn.) Fűrnr. Pozsony-Szt.-György m. (Bolla p. 35. n. 8.; Kornh. p. 106.); Pozsony m. (Mat. 1903. p. 159.)

P. lanceolata (Hedw.) C. Müll. P. Szt.-György m. sziklákön (Bolla p. 35. n. 9.); u. o. Ligetfalu (Kornh. p. 106.); mély útakön igen gyakori (Bäuml. p. 48.)

Didymodon Hedw. — *D. rubellus* (Hoffm.) Bryol. eur. Dévény tető (Först. p. 236. n. 65.)

D. rigidulus Hedw. A Vízoka mészszipláin (Bäuml. II., p. 223.)

Tortella (C. Müll.) Limpr. — *T. tortuosa* (L.) Limpr. Modor m. hegyi erdőben (Bolla p. 35. n. 11.); sziklákön, különösen a mészhegyekben, Modor m. a „Vízoká“-n (Kornh. p. 107.); Pozsony-Borostyánkői hegységben (Bäuml. p. 48.)

Barbula Hedw. — *B. unquiculata* (Huds.) Hedw. Falakon, töltésen, utak szélén Pozsony m., Duna szigeteken (Lumn. p. 473. n. 1054.; Endl. p. 76. n. 331.; Kornh. p. 106—7.); Liget (Bäuml. p. 48.)

— var. β) *cuspidata* (Schultz.) Bryol. eur. Liget (Bäuml. p. 48.)

— var. γ) *apiculata* (Hedw.) Bryol. eur. Temető, Kecskékü (Bäuml. p. 48.)

— var. δ) *microcarpa* (Schultz.) Bryol. eur. Liget, homokárok szélén (Bäuml. p. 48.)

B. fallax Hedw. Pozsony m. agyagos földön (Bolla p. 35. n. 10.); lösztalajon kissé nedves helyen (Kornh. p. 107.); Pozsony m., Liget (Bäuml. p. 48.)

B. vinealis Brid. Kramererdő (Bäuml. p. 48.)

B. Hornschuchiana Schultz. Dévény és Pozsony m. a Dunánál (Först. p. 237. n. 78.)

B. gracilis (Schleich.) Schwägr. A Duna szigetek homokos, agyagos alluvialis földjén Pozsony m. (Kornh. p. 107.)

B. paludosa Schleich. P.-Szt.-György m. lápos helyen (Kornh. p. 107.)

Aloina (C. Müll.) Kindb. — *A. ambigua* (Bryol. eur.) Limpr. Új töltés m. „Bruckau“ (Lumn. p. 473. n. 1055.); agyagos szigeteken (Endl. p. 76. n. 330.); agyagos kopár helyeken a Duna szigeteken Pozsony m. (Kornh. p. 106.); Kálváriahegy (Bäuml. p. 48.)

Tortula Hedw. — *T. muralis (L.) Hedw.* Falakon, tetőkön Bryum argenteum-mal (Lumn. p. 472: n. 1053.); kőfalakon, háztetőkön gyakori (Endl. p. 76. n. 332.; Kornh. p. 107.); szalmafedeleken pld. Neustift és P.-Szt.-György m. (Bolla p. 35. n. 12.); száraz helyen bőven (Bäuml. p. 48.)

— var. β) *incana Bryol. eur.* Kútfalakon (Bäuml. p. 48.)

T. subulata (L.) Hedw. Árkok s erdei gyalogútak mentén (Lumn. p. 472. n. 1051.; Endl. p. 77. n. 334.); utak, árkok mentén homokos helyen, Zergehegy, P.-Szt.-György m. (Kornh. p. 107.); mindenütt gyakori (Bäuml. p. 48.); Pozsony m. (Mat. 1903. p. 159.)

T. papillosa Wils. Feketenyárfa derekán a Duna szigeteken (Kornh. p. 107.); Populus-on nem ritkán (Bäuml. p. 48.)

T. laevipila Brid. (De Not.) Populus pyramidalison a Lamacsi úton (Bäuml. II., p. 223.)

T. pulvinata (Jur.) Limpr. Pozsony m. Zergehegyen, hársfán (Först. p. 237. n. 87.)

T. ruralis (L.) Ehrh. Mezőn, falakon, szalmafedeleken (Lumn. p. 472. n. 1052.); szalmatetőkön, mezőkön (Endl. p. 76—7. n. 333.); u. o. továbbá fák törzsén nem ritka (Kornh. p. 107.); háztetőkön, puszta helyeken gyakori (Bäuml. p. 48.); Pozsony m. (Mat. 1903. p. 159.)

Grimmiaceae.

Schistidium (Brid.) Bryol. eur. — *S. apocarpum (L.) Bryol. eur.* P.-Szt.-György, Modor m. sziklán (Bolla p. 36. n. 22., 23.; Kornh. p. 107.); Dévény m. a Morva partján gneisstömbökön (Först. p. 238. n. 92.); Pozsony m. a Védczölöpút-on köveken (Bäuml. p. 99.); Pozsony m. (Mat. 1903. p. 159.)

S. alpicolum (Sw.) Limpr. var. rivulare (Brid.) Wahlenb. Dévény m. a Morvában köveken (Bäuml. p. 99.)

Grimmia Ehrh. — *Gr. leucophaea Grev.* Gneisstömbökön a Dévénytető csúcsa alatt (Först. p. 238. n. 96.)

Gr. pulvinata (L.) Smith. Sziklákon, falakon, tetőkön (Lumn. p. 471. n. 1048.; Endl. p. 74. n. 322.; Kornh. p. 107.); gneisstömbökön Dévény m. (Först. p. 238. n. 94.); mindenütt közönséges (Bäuml. p. 48.); Pozsony m. (Mat. p. 234.; Mat. 1903. p. 159.)

Rhacomitrium Brid. — *Rh. canescens* (Weis., Timm.) Brid. Pozsony m. kopár dombokon (Bäuml. p. 48.; Mat. 1903. p. 159.)

— var. γ) *prolixum* Bryol. eur. P.-Szt.-György m. napos kopár helyen (Bolla p. 36. n. 24.; Kornh. p. 107.)

Hedwigia Ehrh. — *H. albicans* (Web.) Lindb. Pozsony, P.-Szt.-György m. szőlőskertekben, sziklán (Bolla p. 36. n. 21.; Kornh. p. 107.); Dévénytető, gneisstömbökön (Först. p. 238. n. 103.); Zergehegy (Bäuml. p. 48.)

Orthotrichaceae.

Ulot Mohr. — *U. crista* (L., Gmel.) Brid. Fatörzseken (Bäuml. p. 48.)

U. crispula Bruch. Hegyi s erdei fák derekán (Lumn. p. 474. n. 1058.; Endl. p. 77—8. n. 337.; Bäuml. p. 48.); különösen bikkfák törzsén (Kornh. p. 107.)

Orthotrichum Hedw. — *O. anomalum* Hedw. Idős fűzfákon a Bruckau-n (Lumn. p. 474. n. 1057.); fűzfákon a Ligeten, ritkábbau a hegyi erdőkben (Endl. p. 77. n. 335.; Kornh. p. 107.); Dévénytető, gneisson (Först. p. 239. n. 123.); kő- és téglatetőkön (Bäuml. p. 48.)

O. cupulatum Hoffm. Falakon, sziklákon Pozsony m. (Kornh. p. 107.)

O. urnigerum Myrin. A modori „Kogel“-en (Baungart. p. 19.)

O. diaphanum (Gmel.) Schrad. Szil- és más fák, a Duna ligeteiben (Kornh. p. 107.); közönséges a síkságon (Först. p. 239. n. 120.); hárs- és diófán (Bäuml. p. 48.)

O. stramineum Hornsch. Pozsony, a Vödricz m. (Först. p. 239. n. 116.)

O. patens Bruch. Hegyi erdőben, bikkfán (Bäuml. p. 48.)

O. pumilum Swartz. Nyár-, fűzfán a Duna Ligetfaló részén (Kornh. p. 107.); nyárfán (Bäuml. p. 48.)

O. Schimperii Hammar. Az elébbivel együtt (Kornh. p. 107.); nyárfán (Bäuml. p. 48.); Hazsl. p. 154.: „Pozsony (Bothár)“.

O. fastigiatum Bruch. Nyárfán (Bäuml. p. 48.)

O. affine Schrad. Pozsony m. Vaskútacska-nál (Först. p. 239. n. 112.); mezei fák (Bäuml. p. 48.)

O. rupestre Schleich. Pozsony m. grániton (Kornh. p. 107.); grániton, Zergehegy, Steirergrund (Bäuml. p. 48.)

O. speciosum Nees v. Esenb. Almafán (Bäuml. p. 48.)

O. leiocarpum Bryol. eur. Fák törzsén (Lumn. p. 473—4. n. 1056.; Endl. p. 77. n. 336.); fák derekán, különösen a szigetek erdeiben (Kornh. p. 107.)

O. obtusifolium Schrad. P.-Szt.-György m. (Bolla p. 36. n. 25.); nyár-, fűz- és gyümölcsfákon Pozsony és P.-Szt.-György m. (Kornh. p. 107.); fűz- és nyárfán a síkságon (Först. p. 239. n. 111.); dió-, hárs-, fűzfán (Bäuml. p. 48.)

Encalyptaceae.

Encalypta Schreb. — *E. vulgaris (Hedw.) Hoffm.* Agyagfalakon, kert kerítéseken (Lumn. p. 468. n. 1038.; Endl. p. 74. n. 320.; Kornh. p. 108.); utak mentén gyakori (Bäuml. p. 48.)

E. ciliata (Hedw.) Hoffm. Hegyi erdőkben sziklákon, régi falakon (Lumn. p. 468—9. n. 1039.; Endl. p. 74. n. 321.; Kornh. p. 108.); kertekben s hegyvidéken (Bäuml. p. 48.)

E. rhabdocarpa Schwägr. Vizoka tetején (Baumgart. p. 22.)

E. contorta (Wulf.) Lindb. Kálváriahegy s kőfalakon (Bäuml. p. 48.)

Georgiaceae.

Georgia Ehrh. — *G. pellucida (L.) Rabenh.* Korhadt fákon (Lumn. p. 468. n. 1037.; Endl. p. 73. n. 319.); Pozsony Modor, P.-Szt.-György m. korhadt fákon s nedves sziklán (Kornh. p. 107.); sínúti erdő (Bäuml. p. 48.)

Splachnaceae.

Splachnum L. — *S. ampullaceum L.* P.-Szt.-György m. lápon (Bolla p. 35. n. 6.; Kornh. p. 108.)

Funariaceae.

Pyramidula Brid. — *P. tetragona (Brid.) Brid.* Nedves szántóföldeken (Bäuml. p. 49.)

Physcomitrium (Brid.) Bruch & Schimper. — *Ph. pyriforme (L.) Brid.* Agyagos útakon, kertekben (Lumn. p. 467. n. 1034.; Endl. p. 73. n. 318.; Kornh. p. 108.) nedves réteken (Bäuml. p. 49.)

Entosthodon Schwägr. — *E. fascicularis* (Dicks.) C. Müll. Pozsony m. kopár dombokon a Vödriczvölgy felett (Bolla p. 35. n. 5.; Kornh. p. 108.); kopár hegyi területeken (Bäuml. p. 49.). Gyűjtötte Schneller A. is közelebbről meg nem nevezett helyen (Oesterr. Botan. Wochenblatt II. (1852.) Jahrg. p. 285.)

Funaria Schreb. — *F. hygrometrica* (L.) Sibth. Erdők leégett helyein Lamacs m. (Lumn. p. 483. n. 1091); vágott hegyi erdőben (Endl. p. 78. n. 339.); irtásokon, elhagyott tűzhelyeken közönséges (Kornh. p. 108.); mindenütt bőven (Bäuml. p. 49.)

Bryaceae.

Leptobryum (Bryol. eur.) Schimp. — *L. pyriforme* (L.) Schimp. Pozsony m. Malomvölgyben (Först. p. 240. n. 136.); forrás falakon hegységben (Bäuml. p. 49.)

Webera Hedw. — *W. elongata* (Hedw.) Schwägr. Sínút (Bäuml. p. 98.)

W. cruda (L.) Bruch. Hegyi utak m. Dévénynél (Bäuml. p. 98.)

W. nutans (Schreb.) Hedw. Modor körül erdőben (Lumn. p. 484. n. 1093.; Endl. p. 79—80. n. 345.); árnyas helyen hegyi erőkben és sziklán Pozsony, P.-Szt.-György, Modor m. (Kornh. p. 108.); hegyi erőkben (Bäuml. p. 98.)

W. annotina (Hedw.) Bruch. Pozsony m. Vaskútacsánál, földszakadékon (Först. p. 240. n. 140.)

Mniobryum (Schimp, exp.) Limpr. — *M. carneum* (L.) Limpr. Vizsoka szikláján (Bolla p. 37. n. 70. „Bryum Zierii Dicks“ név alatt); agyagos szántóföldön, legelőn (Kornh. p. 108.); Liget homokos helyen (Bäuml. p. 98.)

M. albicans (Wahlenb.) Limpr. Liget, oroszvári ág (Bäuml. p. 98.)

Bryum Dill. — *Br. inclinatum* (Sw.) Bryol. eur. „(Ó)-Liget“ sziget agyagos útján Pozsony m. (Bolla p. 37. n. 29.); u. o. köveken s falakon (Kornh. p. 108.); Máriavölgyi úton (Bäuml. p. 96.)

Br. pallescens Schleich. Zergehegy (Bäuml. p. 96.)

Br. capillare Linn. Nedves erőkben (Lumn. p. 482—3.)

n. 1090.); falakon, tetőn, idős fatörzsön (Kornh. p. 108.); Pozsony m. igen gyakori (Bäuml. p. 96.)

— var. β) *macrocarpum* Hüben. Pozsony-Borostyánkő fatönkőn, régi kőfalán, hegyvidéken (Bäuml. p. 96.)

var. γ) *flaccidum* Bryol. eur. Hegyvidéken, korhadó fűzfán (Bäuml. p. 96.)

Br. caespiticium L. Duna szigetein (Lumn. p. 482 n. 1089.; Endl. p. 80. n. 346.); köveken, falakon a Duna szigetein (Kornh. p. 108.); utak mentén gyakori (Bäuml. p. 96.)

Br. atropurpureum Wahlenb. Mély utak m. (Bäuml. p. 96.)

Br. argenteum L. Humusos, homokos agyagos földön, falakon, tetőkön közönséges, palánkokon (Lumn. p. 480—1. n. 1083.; Bolla p. 37. n. 31.; Kornh. p. 108.); utak m. háztetőkön gyakori (Bäuml. p. 96.)

Rhodobryum (Schimp.) Limpr. — *Rh. roseum* (Weis.) Limpr. Erdők nedves helyein (Lumn. p. 482. n. 1087.; Endl. p. 79. n. 341; Bäuml. p. 96.); u. o. Borostyánkő és Modor m. (Kornh. p. 108.); P.-Szt.-György m. Súr-ban gyűjt. Bäuml. közli Ort. p. 15.

Mniaceae.

Mnium (Dill. ex p.) L. — *M. hornum* L. Források m. hegyvidéken (Bäuml. p. 97.)

M. riparium Mitt. Pozsony közelében patak és útszélén a Vödricz és Hidegkút m., a „Kis Kobel“ lábánál (Först. p. 241. n. 168.); Vödricz m. Jur. is szedte (Die Laubm. v. Oest.-Ungarn p. 304.)

M. serratum Schrad. Csalogányvölgy (Bäuml. p. 97.)

M. undulatum (L.) Weis. Árnyas, bokros helyen hegyi erdőkben és síkságon Pozsony és P.-Szt.-György m. (Lumn. p. 482. n. 1088.; Endl. p. 79. n. 343.; Bolla p. 37. n. 32.; Kornh. p. 108.); erdőkben gyakori (Bäuml. p. 96.)

M. rostratum Schrad. Hegyi erdőkben (Bäuml. p. 97.)

M. cuspidatum (L. ex p., Schreb.) Leyss. Ligetekben árkok partján (Lumn. p. 481. n. 1086.; Endl. p. 79. n. 342.); nedves helyeken, fatörzsön, földön Pozsony és P.-Szt.-György m. (Bolla p. 37. n. 33.; Kornh. p. 108.); sínút (Bäuml. p. 96.)

M. affine Bland. Zergehegy, sínút (Bäuml. p. 96.)

M. stellare Reich. Völgyek cserjés helyein a Vödricz patakainak partjai mentén (Bolla p. 37. n. 34.; Kornh. p. 108.); Vaskútacska és Csalogányvölgy (Bäuml. p. 97.)

M. punctatum (L., Schreb.) Hedw. Bruckau-n fűzfák gyökerén (Lumn. p. 481. n. 1085.); fák gyökerén a szigetek Erdeiben (Endl. p. 79. n. 344.); nedves köveken, az erdők nedves helyein a Granit hegységben, Pozsony és P.-Szt.-György m. (Kornh. p. 108.); patakok m. bőven (Bäuml. p. 97.)

Aulacomniaceae.

Aulacomnium Schwägr. — *A. androgynum* (L.) Schwägr. Malomligetben, faderekán (Lumn. p. 480. n. 1082.; Endl. p. 80. n. 348.; Kornh. p. 109.) források m. fákon (Bäuml. p. 97.)

A. palustre (L.) Schwägr. P.-Szt.-György m. Súr-lápon (Lumn. p. 481. n. 1084.; Endl. p. 80. n. 347.); u. o. és nagyon nedves hegyoldalon (Bolla p. 37. n. 35.; Kornh. p. 109.); igen bőven a Récse melletti lápokon (Bäuml. p. 97.)

Bartramiaceae.

Bartramia Hedw. — *B. ithyphylla* (Haller) Brid. Zerge-hegy (Bäuml. p. 97.); Hazsl. p. 192. szerint: „Pozsony m. (Bothár)“.

B. Halleriana (Hedw.) Hedw. Hegyi erdők nedves árnyas szikláin, P.-Szt.-György m. (Bolla p. 37. n. 28.; Kornh. p. 109.)

B. pomiformis (L. ex p.) Hedw. Modori erdő útjai mentén (Lumn. p. 483. n. 1092.; Endl. p. 78. n. 340.); Pozsony, P.-Szt.-György, Modor köves helyen a Granit hegység sziklaréseiben (Kornh. p. 109.); hegyi utak m. bőven (Bäuml. p. 97.); Pozsony m. (Mat. 1903. p. 159.); Modor m. (Holuby in Oesterreich. Botan. Zeitschrift XX. (1870.) Jahrgang. p. 364.)

— var. β) *crispa* (Sw.) Bryol. eur. Hegyi erdők nedves helyein, mély utak m., P.-Szt.-György (Bolla p. 37. n. 26.; Kornh. p. 109.)

Philonotis Brid. — *Ph. calcarea* (Bryol. eur.) Schimp. Ruchter Viskóká-n mésztartalmú patakokban (Sabr. p. 410.)

Ph. fontana (L.) Brid. Nedves helyeken Vöröskő felett (Bolla p. 37. n. 27.); forrásos helyen, erdei patakok partján a hegyvidéken, Bazin, Vöröskő m. (Kornh. p. 109.); nedves réten (Bäuml. p. 97.)

Timmiaceae.

Timmia Hedw. — *T. bavarica Hessel.* Pozsony-Borostyánkő és Récese közti úton (Bäuml. p. 97. *T. megapolitana Hedw.* néven; Limpricht *Laubmoose* II. Band p. 583); Pozsony-Borostyánkő-nél a Rézhámor megett levő szakadékban (Baumgart. p. 20.)

Polytrichaceae.

Catharinaea Ehrh. — *C. undulata (L.) Web. & Mohr.* Árnyas nedvös helyen a szigeteken s hegységeken (Lumn. p. 470. n. 1045.; Endl. p. 80. n. 349.); agyagos helyeken az erdei utak mentén Pozsony, P.-Szt.-György, Bazin, Modor (Kornh. p. 109.); Pozsony m. (Mat. 1903. p. 159.)

C. tenella Röhl. Fuchsleiten, út szélén (Bäuml. p. 97.)

Pogonatum P. Beauv. — *P. nanum (Schreb.) P. Beauv.* Homokos, agyagos földön a hegyi utak m., P.-Szt.-György, Modor (Bolla p. 38. n. 36.; Kornh. p. 109.); erdők szélén (Bäuml. p. 97.)

P. aloides (Hedw.) P. Beauv. Agyagos helyen, hegyi utak m. (Lumn. p. 470. n. 1044.; Endl. p. 80—81. n. 350.); hegyi erdőkben (Bäuml. p. 97.)

P. urnigerum (L.) P. Beauv. P.-Szt.-György hegyi erdőkben (Bolla p. 38. n. 37., 38. utóbbit „*Polytrichum alpinum Wahl.*“ néven; Kornh. p. 109.)

Polytrichum Dill. — *P. formosum Hedw.* Hegyi erdőkben, Modor, Borostyánkő m. (Bolla p. 38. n. 39.; Kornh. p. 109.); hegyi erdőkben gyakori (Bäuml. II., p. 224.)

P. piliferum Schreb. Kopár bokros helyen, Jäger-féle malom felett (Lumn. p. 470. n. 1043.); Hidegkút és Lamacs körül (Endl. p. 81. n. 352.); száraz, kopár, homokos erdei helyeken a Kis Kárpátok ny-i oldalán, Lamacs, Hidegkút, Kuchel, Rohrbach m. (Kornh. p. 109.); kopár talajon (Bäuml. p. 97.)

P. juniperinum Willd. Kopár bokros helyen, a Jäger-féle malom felett (Lumn. p. 469. n. 1042.); Hidegkút és Lamacs körül (Endl. p. 81. n. 351.); bőven hegyi erdőkben (Kornh. p. 109.; Bäuml. p. 97.); Pozsony m. (Mat. 1903. p. 159.)

P. commune α) *L.* Nedves agyagos helyen erdőkben

(Lumn. p. 469. n. 1041.; Endl. p. 81. n. 353.; Kornh. p. 109.); hegyi erdőkben (Bäuml. p. 97.)

Buxbaumiaceae.

Buxbaumia Haller. — *B. aphylla* L. Bürgerau-sziget fűves, árnyas homokos helyén (Lumn. p. 484. n. 1094.; Endl. p. 78. n. 338.; Kornh. p. 109.); sínút az erdészlak felett (Bäuml. p. 97.)

Diphyscium (Ehrh.) Mohr. — *D. sessile* (Schmid.) Lindb. Agyagos, kissé nedves hegyi erdőben Pozsony, P.-Szt.-György m. (Bolla p. 38. n. 40.; Kornh. p. 109.); erdei fenyő erdőcskében (Bäuml. p. 97.)

Subtribus. 2. Pleurocarpae.

Fontinalaceae.

Fontinalis (Dill.) L. — *F. antipyretica* L. A Duna holt ágában az erdészlak mellett régebben, most a szigetek miatt kiviesztek (Lumn. p. 484—5. n. 1095.; Endl. p. 82. n. 356.); folyó és álló vizekben, kövekre és fagyökerekre kapaszkodva a Dunában és nagyobb hegyi patakokban, Borostyánkő, Czajla, Vöröskő m. (Kornh. p. 109.); a Vödricz-ben bőven (Bäuml. p. 97.)

F. hypnoides R. Hartm. Pöcseni ágban (Bäuml. II., p. 224.)

Cryphaeaceae.

Leucodon Schwägr. — *L. sciurooides* (L.) Schwägr. Fák törzsén mindenütt (Lumn. p. 471. n. 1047.; Endl. p. 82. n. 355.; Kornh. p. 110.); fák törzsén bőven de sterilisen, az evang. temető felett bőven gyümölcsözve (Bäuml. p. 97.)

Antitrichia Brid. — *A. curtipendula* (Hedw.) Brid. Hegyvidéken fák törzsén (Lumn. p. 474. n. 1060.; Endl. p. 83. n. 359.; Bäuml. 97.); Modori „Kogel“-en (Baumgart. p. 19.)

Neckeraceae.

Neckera Hedw. — *N. pennata* (L.) Hedw. P.-Szt.-György m. bikkerdőben (Bolla p. 39. n. 55.; Kornh. p. 110.); bikkfán Pozsony-Borostyánkő m. (Bäuml. p. 97.)

N. crispa (L.) Hedw. Modor m. hegyi erdőben (Bolla p. 39. n. 56.); árnyas helyen mészsziklán Modor, Viszoka, Rézhámor m. és fatörzsön (Kornh. p. 110.; ide tartozik Bolla n. 43. „*Leskea complanata*“ néven közölt mohája.)

N. complanata (L.) Hüben. Hegyi erdőkben bikkfán (Bäuml. p. 97.)

N. Besseri (Lob.) Jur. — Hazsl. p. 211. szerint „Pozsony m. (Bothár)“; Pozsony-Borostyánkőnél a Rézhámor feletti völgy napos, cserjés helyein (Baumgart. p. 20.)

Homalia (Brid.) Bryol. eur. — *H. trichomanoides* (Schreb.) Bryol. eur. Nedves erdőkben, fák derekán (Lumn. p. 476. n. 1065.; Endl. p. 84. n. 362.); Pozsony, Modor, P.-Szt.-György m. fák törzsén, sziklán, nedves helyeken (Kornh. p. 110.); Pozsony-Borostyánkő m. mészsziklán bőven gyümölcsözve, Pozsony m. fatörzsön (Bäuml. p. 97.)

Leskeaceae.

Leskea Hedw. — *L. nervosa*. (Schwägr.) Myrin. Dévénytető (Först. p. 243. n. 205.); Zergehegyen bikkfákon, Dévénytető (Bäuml. p. 97.)

L. tectorum (A. Braun.) Lindb. Cseréptetőkön (Bäuml. p. 97.)

L. polycarpa Ehrh. Pozsony m. (Först. p. 243. n. 204.); fákon bőven (Bäuml. p. 97.)

Anomodon Hook. & Tayl. — *A. apiculatus* Bryol. eur. Modor m. „Modori tetőn“ („Modreiner Kogel“) legit Baumgartner (Schedae VII. p. 90. n. 600.) (Baumgart. p. 18.); Pozsony-Borostyánkő, a Rézhámor feletti völgyben, a Košariska vadászlak felé, granittömbön (Baumgart. p. 21.)

A. viticulosus (L.) Hook & Tayl. Hegyi erdőkben fák gyökerén, törzsén, Pozsony, P.-Szt.-György m. (Bolla p. 38. n. 42.; Kornh. p. 110.); fák törzsén bőven Pozsony-Borostyánkő m. mészsziklán bőven gyümölcsözik (Bäuml. p. 97.)

A. attenuatus (Schreb.) Hüben. Fák törzsén, Zergehegy, Kramer-erdő (Bäuml. p. 97.)

A. longifolius (Schleich.) Bruch. Fákon, Csalogányvölgy, Zergehegy (Bäuml. p. 97.)

A. rostratus (Hedw.) Schimp. Pozsony-Borostyánkőnél a

Rézhámor feletti völgy napos, cserjés helyein (Baumgart. p. 20.)

Pterogonium Swartz. — *Pt. gracile* (Dill.) Swartz. P.-Szt.-György m. bikkerdőben (Bolla p. 38. n. 41.)

Pterigynandrum Hedw. — *Pt. filiforme* (Timm.) Hedw. Pötschen, Bruckau szigetekén, fűzfákon (Lumn. p. 480. n. 1080.; Endl. p. 81—82. n. 354.); a Duna Liget szigetein, hegyi erdőkben, fűzfákon Pozsony, Récse m. bikkfán, P.-Szt.-György, Modor m. (Kornh. p. 110.); köveken Zergehegyen (Bäuml. p. 97.)

Lescuraea Bryol. eur. — *L. striata* (Schwügr.) Bryol. eur. A Zergehegyen bikkfán (Bäuml. p. 97.)

Pseudoleskea Bryol. eur. — *P. atrovirens* (Dicks.) Bryol. eur. Viszoka tetején (Baumgart. p. 22.)

Thyidium Bryol. eur. — *Th. tamariscinum* (Hedw.) Bryol. eur. P.-Szt.-György m. hegyi erdőben (Bolla p. 38. n. 45.); Pozsony m. erdőben köveken, nedves helyen (Kornh. p. 110.); hegyi erdőben (Bäuml. p. 97.)

Th. delicatulum (Dill., L.) Mitten. Hegyi erdőben s réten szórványosan (Lumn. p. 478. n. 1072.; Endl. p. 86. n. 374); nedves réten, árnyas füves helyen hegyvidéken Pozsony, P.-Szt.-György m. (Kornh. p. 110.)

Th. recognitum (L., Hedw.) Lindb. Erdőkben gyakori (Bäuml. p. 97.)

Th. abietinum (Dill., L.) Bryol. eur. Pozsony, P.-Szt.-György, Modor m. árnyas füves helyen *Th. delic.*-mal (Bolla p. 38. n. 44.; Kornh. p. 110.); kopár helyen bőven (Bäuml. p. 97.)

Hypnaceae.

Pylaisia Bruch. & Schimp. — *P. polyantha* (Schreb.) Bryol. eur. Szigetek erdeiben, fűzfákon (Lumn. p. 476. n. 1066.; Endl. p. 83. n. 360.); fákon gyakran (Kornh. p. 110.; Bäuml. p. 97.)

Orthothecium Bryol. eur. — *O. rufescens* (Dicks.) Bryol. eur. Pozsony-Borostyánkő m. mészsziklán (Bäuml. p. 97.)

O. intricatum (Hartm.) Bryol. eur. Visoka, a Vivrad vadászkastély megett levő szakadékban (Baumgart. p. 22.)

Climacium Web. & Mohr. — *Cl. dendroides* (Dill., L.) Web. & Mohr. Nedves hegyi réten (Lumn. p. 477. n. 1059.; Endl. p. 82—3. n. 357.; Kornh. p. 110.; Bäuml. p. 97.)

Isothecium Brid. — *I. myurum* (Pollich) Brid. Fűzfák törzsén különösen (Lumn. p. 477. n. 1069.; Endl. p. 86. n. 373.); idős fák gyökerén, törzsén hegyi s magasabb erdőben, granitköveken (Kornh. p. 110.); Kramer-erdőben tömegesen (Bäuml. p. 97.)

— var. β) *robustum* Bryol. eur. Sínúti erdő (Bäuml. p. 97.)

J. myosuroides (Dill., L.) Brid. Mély utak m. pld. az evangélikus temető m. (Sabr. p. 410.)

Homalothecium Bryol. eur. — *H. sericeum* (L.) Bryol. eur. Fák törzsén (Lumn. p. 475. n. 1063.; Endl. p. 83—4. p. 361.; Kornh. p. 111.); Dévénytetőn (Först. p. 244. n. 226.); erdőkben igen gyakori (Bäuml. p. 98.); Modori „Kogel“-en (Baumgart. p. 19.)

H. Philippeanum (Spruce) Bryol. eur. Modori „Kogel“-en (Baumgart. p. 19.); Pozsony-Borostyánkő, a Rézhámor feletti völgyben a Košariska vadászlak felé (Baumgart. p. 21.)

Camptothecium Bryol. eur. — *C. lutescens* (Huds.) Bryol. eur. Mezőkön, földeken (Lumn. p. 475. n. 1064.; Endl. p. 83. n. 358.); köves száraz helyeken erdők szélén, töltéseken pld. a vasút m. (Kornh. p. 111.); gyakori (Bäuml. p. 98.)

C. nitens (Schreb.) Schimp. Nedves réten (Lumn. p. 477. n. 1068.; Endl. p. 85—6. n. 371.); Pozsony, P.-Szt.-György m. nedves réten (Kornh. p. 111.)

Brachythecium Bryol. eur. — *Br. Mildeanum* (Schimp.) Schimp. Pozsony m., Hidegkút mellett bokrok alatt (Först. p. 244. n. 231.); Károlyfalu m. erdei patakokban (Sabr. II. p. 67.)

Br. salebrosum (Hoffm.) Bryol. eur. Hegyvidéken fák gyökerén (Bäuml. p. 98.)

Br. campestre (Bruch) Bryol. eur. Pozsony m. agyagos erdei talajon (Först. p. 245. n. 237.)

Br. plumosum (Sw.) Bryol. eur. Nedves köveken Csalogányvölgyben (Sabr. p. 410)

Br. populeum (Hedw.) Bryol. eur. Pozsony m. a Vödricz

m. és Zergehegyen gneiszon (Först. p. 245. n. 239.); köveken (Bäuml. p. 98.)

— var. ϵ) *attenuatum* Bryol. eur. P.-Szt.-György „Súr“, fagyökereken (Bäuml. p. 98.)

Br. velutinum (L.) Bryol. eur. Igen gyakori fák gyökerén (Lumn. p. 479. n. 1078.; Endl. p. 87. n. 378.; Bäuml. p. 98.); Pozsony, P.-Szt.-György m. sziklákön, köveken, idős fák törzsén különösen a Granit hegységben (Kornh. p. 111.)

— var. γ) *intricatum* (Hedw.) Bryol. eur. Fák törzsén (Lumn. p. 480. n. 1079.); köveken Kálvária hegyen (Bäuml. p. 98.)

Br. rutabulum (L.) Bryol. eur. Fák kérgén (Lumn. p. 479. n. 1077.; Endl. p. 86—7. n. 377.); Pozsony, P.-Szt.-György m. sziklákön, köveken, idős fák gyökerén különösen a Granit hegységben (Kornh. p. 111.)

Br. glareosum (Bruch.) Bryol. eur. Dévénytető, Pozsony m. Zergehegy, majdnem mindenütt gyümölcsözve (Först. p. 244. n. 232.); Kramer-erdő, Malomvölgy (Bäuml. p. 98.)

Br. albicans (Neck.) Bryol. eur. Dévényujfalu a Morva m. (Först. p. 244. n. 233.); Kálváriahegy, mély utak m. (Bäuml. p. 98.); Pozsony-Borostyánkő, a Rézhámor feletti völgyben, a Košariska vadászlak közelében (Baumgart. p. 21)

Br. rivulare Bryol. eur. A Malomvölgy és Csafogányvölgy patakjainak kövein (Bäuml. p. 98.)

Br. Geheebii Milde. Modori „Kogel“-en quarczit-sziklán (Baumgart. p. 18.)

Eurhynchium Bryol. eur. — *E. strigosum* (Hoffm.) Bryol. eur. Árnyas helyen, hegyi patakok közelében erdőben, Pozsony P.-Szt.-György, Récese m. (Kornh. p. 111.); Kramer-erdőben bőven (Bäuml. p. 98.)

— var. *praecox* Limpr. Pozsony m. (Mat. 1903. p. 159.)

E. striatum (Schreb.) Schimp. P.-Szt.-György m. bikk-erdőben (Bolla p. 39. n. 49.); hegyi erdőben földön Pozsony, P.-Szt.-György m. (Kornh. p. 111.); Kramer erdő (Bäuml. p. 98.)

E. velutinoides (Bruch.) Bryol. eur. Pozsony-Borostyánkő, a Rézhámor feletti völgyben a Košariska vadászlak felé (Baumgart. p. 21.)

E. crassinervium (Tayl.) Bryol. eur. Pozsony-Borostyánkő,

a Rézhámor feletti völgyben a Košariska vadászlak felé (Baumgart. p. 21.)

E. Tommasinii (Sendt.) R. Ruthe. Pozsony-Borostyánkő, a Rézhámor feletti völgyben a Košariska vadászlak felé (Baumgart. p. 21.)

E. praelongum (L., Hedw.) Bryol. eur. Fák derekán (Lumn. p. 478. n. 1074.; Endl. p. 86. n. 376.); hegyi vidéken fák törzsén nedves erdei talajon (Kornh. p. 111.); utak m. bőven (Bäuml. p. 98.)

E. Schleicheri (Hedw. fil.) Lorentz. Vizpart szélén a „Spitalerwald“-ban (Bäuml. p. 98.); Bazin, „Föhrenteiche“ bikkesben, erdei talajon (Baumgart. p. 18.)

E. speciosum (Brid.) Milde. Majd minden kútban, Steirergrund, Zergehegy (Sabr. p. 410.)

Rhynchostegiella (Bryol. eur.) Limpr. — *Rh. tenella* (Dicks.) Limpr. Visoka, a Vivrad vadászkastély megett levő szakadékban (Baumgart. p. 22.)

Rhynchostegium Bryol. eur. — *Rh. rotundifolium* (Scop.) Bryol. eur. Malom- és Csalogányvölgy (Bäuml. p. 98.; Schedae I. p. 142. n. 100. leg. Bäuml.) nedves köveken a Csalogányvölgyben (Sabr. p. 410.); Pozsony-Szt.-György közelében a Fehérkő (Weissenstein) romjai-n (Baumgart. p. 21.)

Rh. murale (Neck.) Bryol. eur. Pozsony m. gneisszsziklán a Vödricz-nél (Först. p. 245. n. 253.); Visoka (Baumgart. p. 22.)

Rh. rusciforme (Neck.) Bryol. eur. Nedves köveken, falakon, árkok s patakok mentén Pozsony m. (Bolla p. 39. n. 50.; Kornh. p. 111.); Pozsony m. Malomvölgyben (Först. p. 245. n. 254.); patakok m. bőven (Bäuml. p. 98.); Hazsl. p. 234. szerint: „Pozsonyban (Bothár)“, Pozsony-Borostyánkőnél a Rézhámor feletti völgyben (Baumgart. p. 20.)

— var. γ) *inundatum* Bryol. eur. Csalogányvölgyben köveken (Bäuml. p. 98.)

— var. δ) *prolixum* (Dicks) Bryol. eur. Rézhámor patak m. Pozsony-Borostyánkő m. (Bäuml. p. 98.)

Thamnium Bryol. eur. — *Th. alopecurum* (L.) Bryol. eur. Pozsony-Borostyánkőnél a Rézhámor feletti völgyben (Baumgart. p. 20.)

Plagiothecium Bryol. eur. — *Pl. silvaticum (Huds.) Bryol. eur.* Hegyi erdőkben (Bäuml. p. 98.)

Pl. Roeseanum (Hampe) Bryol. eur. Pozsony m. Vödricznél (Först. p. 246. n. 259.); Bazin, „Föhrenteiche“ bikkesben, erdei talajon (Baumgart. p. 18.)

Pl. denticulatum (L.) Bryol. eur. Hegyi erdőkben gyakori (Bäuml. p. 98.)

Pl. depressum (Bruch.) Dixon. Pozsony-Borostyánkő, a Rézhámor feletti völgyben, a Košariska vadászlak felé (Baumgart. p. 21.)

Pl. silesiacum (Seliger) Bryol. eur. Malomvölgyben fatönkөн (Bäuml. p. 98.)

Amblystegium Bryol. eur. — *A. subtile (Hedw.) Bryol. eur.* Lamacs m. erdőben (Först. p. 246. n. 261.); Hegyiligetben fákon (Bäuml. p. 98.)

A. filicinum (L.) De Not. Nedves réten a Kramer-ben és Pozsony m. (Lumn. p. 477. n. 1070.; Endl. p. 84. n. 364.; Kornh. p. 111.); igen bőven a Pozsony-Borostyánkői Limbachban (Bäuml. p. 98.)

A. fluviatile (Sw.) Bryol. eur. Pozsony m. Vödricz, facsatornán (Först. p. 246. n. 266.); oroszvári ág (Bäuml. p. 98.)

A. irriguum (Wils.) Bryol. eur. Patakok kövein Kramer-és Csalogányvölgy (Bäuml. p. 98.)

A. varium (Hedw.) Lindb. Súr-ban égerfa gyökerén (Bäuml. p. 98.)

A. serpens (L.) Bryol. eur. Fák törzsén, falakon, sziklákon (Lumn. p. 475. n. 1061.; Endl. p. 86. n. 375.; Kornh. p. 111.); fákon bőven (Bäuml. p. 98.)

— var. β) *tenue (Schrad.) Bryol. eur.* Zergehegy fagyökereken (Bäuml. p. 98.)

A. Juratzkanum Schimp. Pozsony m. Vödricz patak m. (Först. p. 246. n. 263.)

A. trichopodium (Schultz.) C. Hartm. Carex alatt a Steirergrundban (Bäuml. p. 98.)

A. riparium (L.) Bryol. eur. Patakokm. Kramervölgyben (Lumn. p. 480. n. 1081.; Endl. p. 86. n. 363.; Kornh. p. 111.)

— var. β) *elongatum Bryol. eur.* Récse m. nedves réten (Bäuml. p. 98.)

A. Kochii Bryol. eur. Typha alatt a Súrban (Bäuml. p. 98.)

Hypnum Dill. — Subg. A. *Chrysohypnum* Hampe. — *H. Sommerfeltii* Myrin. Fagyökereken, hegyi erdőben, Zergehegyen (Kornh. p. 111.); Kálváriahegy (Bäuml. p. 98.)

H. chrysophyllum Brid. Rézhámor, Dévényi út (Bäuml. p. 98.)

H. stellatum Schreb. Pozsony m. nedves réten (Bäuml. p. 98.)

Subg. B. *Drepanocladus* C. Müll. — *H. uncinatum* Hedw. Fatönkön Pozsony-Borostyánkő m., Zergehegy (Bäuml. p. 98.)

H. aduncum Hedw. Tőzeges réten Pozsony m., P.-Szt.-György (Kornh. p. 111.); oroszvári ág, Vaskútacska (Bäuml. p. 98.)

H. Kneiffii (Bryol. eur.) Schimp. Álló vizekben P.-Szt.-György m. (Bolla p. 38. n. 47. *H. fluitans* Hedw. néven); nedves árok és álló vizek m. Pozsony m. a Duna szigetein, P.-Szt.-György (Kornh. p. 111.); Pozsony mellett gyűjtötte Schneller (Jur. in Verhandl. der k. k. z.-bot. Ges. in Wien X. (1860.) p. 122.; Jur. in ÖBZ. X. (1860.) p. 130.)

H. fluitans (Dill.) L. Oroszvári ág (Bäuml. p. 98)

Subg. C. *Cratoneuron*. — *H. commutatum* Hedw. Pozsony-Borostyánkő m. (Bäuml. p. 98.)

Subg. D. *Ptilium* Sulliv. — *H. crista-castrensis* L. Nedves talajon hegyi erdőkben P.-Szt.-György (Bolla p. 39. n. 48.; Kornh. p. 111.); Hazsl. p. 261. szerint: Pozsony m. (Bothár.)

Subg. E. *Ctenidium* Schimp. — *H. molluscum* Hedw. Köveken, fagyökereken különösen a mészhegyekben, Borostyánkő, Czajlavölgy, Vizoka (Kornh. p. 111.); Pozsony-Borostyánkő, Rézhámor (Bäuml. 99.)

var. γ) *condensatum* Schimp. Pozsony-Borostyánkő m. mészsziklán (Bäuml. p. 99.)

Subg. F. *Stereodon* Brid. — *H. incurvatum* Schrader. Gneissziklákon, fákon, Pozsony m. Vödricz (Först. p. 247. n. 278.); köveken a Hasensprung-nál, Rochussteinbruche (Bäuml. p. 99.); Pozsony m. (Mat. 1903. p. 159.)

H. Vaucheri Lesg. „Modereinska skala“-n (Baumgart. p. 22.)

H. cupressiforme L. Fatörzsön. gyökereken, hegyi erdők

árnyas helyein Pozsony m., Zergehegy, P.-Szt.-György (Lumn. p. 475. n. 1062.; Endl. p. 85. n. 368.; Kornh. p. 111.); mindenütt gyakori (Bäuml. p. 99.)

— var. β) *tectorum* Bryol. eur. Régi zsendelytetőn, Zabos, Várhegy (Bäuml. p. 99.)

var. δ) *uncinatum* Bryol. eur. Fatörzsön, Zergehegy (Bäuml. p. 99.)

var. ζ) *longirostre* Bryol. eur. Fagyökereken, Hegyiliget; napos dombokon egy igen erős felfelé álló formája található (Bäuml. p. 99.)

var. ι) *elatum* Bryol. eur. Napos helyen a Ligetben (Bäuml. p. 99.)

var. ζ) *filiforme* Brid. Fákön, erdei fenyűn, Limbach, Hegyiliget (Bäuml. p. 99.)

H. Lindbergii (Lindb.) Mitten. Oroszvári ágban bőven, de sterile (Bäuml. p. 99.); Kramererdő, Vaskútacska, Duna szigetein (Sabr. p. 410.)

Subg. G. *Hygrohypnum* Lindb. — *H. palustre* Huds. Nedves, fűves helyen hegyi patakok m. Pozsony m., Kramererdő, Zergehegy (Endl. p. 85. n. 366.; Kornh. p. 111.)

Acrocladium Mitten. — *A. cuspidatum* (L.) Lindb. Nedves, fűves helyen Pozsony, P.-Szt.-György m. (Bolla p. 39. n. 51.; Kornh. p. 112.); Vaskútacska melletti tónál, s a Ligetben (Bäuml. p. 99.)

Scorpidium (Schimp.) Limpr. — *S. scorpioides* (L.) Limpr. Duna szigetein nedves helyen (Lumn. p. 476. n. 1067; Endl.*) p. 85. n. 367.; Kornh. p. 112.); Súr (Kornh. 1858. p. 33.; Ortv. p. 14.)

Hylocomium Bryol. eur. — *H. splendens* (Dill., Hedw.) Br. eur. Réten, gypes helyen, gyümölcsös kertekben igen elterjedt, Pozsony, P.-Szt.-György m. (Lumn. p. 478. n. 1071., 1073.; Endl. p. 86—7. n. 372., 380.; Kornh. p. 112.; Bäuml. p. 99.)

H. Schreberi (Willd.) De Not. Fűzfák törzsén (Lumn. p. 479. n. 1076.; Endl. p. 87. n. 379.; Kornh. p. 112.); hegyi

*) Adnotatio. Hazsl. (p. 250) Endlicher *Hypnum scorpioides* L. — adatát tévesen *Hypnum lycopodioides* Schwgr. alá veszi, s azért kétesnek mondja.

erdőkben bőven (Bäuml. p. 99.); Modor m. (Holuby in Oesterreichischen Botanischen Zeitschrift XX. (1870.) p. 364.)

H. loreum (Dill., L.) Br. cur. Kramer erdőben (Bäuml. p. 99.)

H. triguetrum (L.) Br. cur. Erdőben nedves helyen (Lumn. p. 479. n. 1075.; Endl. p. 85. n. 370.; Kornh. p. 112.); erdőkben bőven gyümölcsöző állapotban, Kálváriahegy (Bäuml. p. 99.)

H. squarrosum (L.) Br. cur. Hegyi erdőben Récse feletts a Dévénytetőn (Endl. p. 85. n. 369.); árnyas, fűves helyen hegyi erdőkben fatörzsön Pozsony, Dévény, Récse m. (Kornh. p. 112.)

H. rugosum (Ehrh.) De Not. Hegyi magaslatokon Lamacsm. (Endl. p. 84. n. 365.; Kornh. p. 111.); az ötödik szárazmalomnál (Bäuml. p. 99.)

Irtam: Makón, L u m n i t z e r I s t v á n születésének 160.-ik évfordulóján.

Kleine Beiträge zur Flora Poseniensis.

von Dr. Heinrich Sabransky.

I. Die Archieracion des Gernsenberges.

In Dr. Siegmund Schiller's „Materialien zur Flora von Presburg“ ist eine Notiz über *Hieracium virescens* Sond., welcher der verdiente P. Eschfaeller S. J. im Gernsenberggebiete entdeckt haben sollte, von hervorragendem Interesse.

H. virescens Sand. in Koch Syn. ed II. p. 1027 ist ein *H. sabaudum-laevigatum*, eine Mittel Form zwischen *H. silvestre* Tausch (*H. boreale* Fr.) und *H. laevigatum* Wills. Da letztere Art im Gebiete der Flora Poseniensis bisher nicht aufgefunden worden ist, ist die Deutung des von Eschfaeller gefundenen Habichtskrautes zweifelhaft und besteht die Vermutung, dass es sich vielleicht um dieselbe Pflanze handeln werde, die seinerzeit von Üechtritz mit *H. virescens* Sond. verwechselt worden ist. (Oest. botan. Zeitschr. 1871 S. 121).

Um diese Frage zu entscheiden, besuchte ich im vorjährigen September neuerdings die an Späthieracien so reichen Waldgräben in der Umgebung der Strohütte und sammelte reichliches Material hier, sowie im ganzen Gernsenberggebiete speziell an den Wegen zum sog. Hasensprung, gegen Paulenstein und im Kramerreviere.

Die Sichtung des Materiales ergab folgendes:

Das häufigste der hier wachsenden Archieracien ist nebst *H. umbellatum* L., das uns nicht näher interessiert, wohl *H. sabaudum* L. in der breitblättrigen subspecies *silvestre* Tausch als Art (*H. boreale* Fr., *H. autumnale* Gris., *H. dumosum* Jord.). Ziemlich häufig ist dann eine auffallend schmalblättrige Form des *H. sabaudum*, die mit ihren stark verlängerten schmal lanzettlichen oder fast linealen Blättern, die stark gestauht sind, auffallend an *H. laevigatum* Wills oder *H. tridentatum* Fr. erinnert und zwar viel mehr an diese beiden

als an *H. silvestre* Tausch (*H. boreale* Fr.). Das trübgrüne Laub, sowie die schwärzlichen Hüllblätter erweisen jedoch sofort die Zugehörigkeit zu dieser Art. Es ist dies das *H. silvestre* Tausch subsp. *sublactuaceum* Zahn in Koch-Hallier Synopsis ed. III. S. 1917 mit den Synonymen *H. virescens* Uechtr. l. c., Eschfäller, Sabr. exs. 1886—1891, non Sondes, dessen Pflanze durch die ungestielten Stengelblätter sich sofort leicht unterscheidet. Es ist übrigens wahrscheinlich, dass der von G. Beck in der Flora von Niederösterreich S. 1308 (1893) gebrauchte Namen *H. Philamenae* für *H. sabaudum* var. *rigidum* und var. *linearifolium* Neilr. die Priorität vor der Zahn'schen Bezeichnung hat. Dieses von den Pressburger Floristen früher fälschlich für *H. virescens* Sond. gehaltene Habichtskraut ist in der Umgebung der Strohhütte und von hier bis zum Paulensteiner Wege verbreitet und wächst überall mit dem breitblättrigen Typus der *H. boreale* Fr. zusammen, von dem es auffallend abweicht.

Ebenso verbreitet ist im Gebiete ein anderes Archieracium aus der Gruppe des *stolica*, das durch seine lebhaft hellgrünen Laubblätter und seine ebenso freudig grünen, auch im getrockneten Zustande hell bleibenden Anthodialschuppen sofort ins Auge fällt. Es ist *H. racemosum* W. K. und zwar nicht der Typus, wie er in Steiermark und Niederösterreich vorherrschend wächst, sondern die Subspecies *barbatum* Tausch, denn die Stengel, sowie die dünnen, weichen Blätter der Pressburger Pflanze sind dicht weichhaarig-zottig und meist durch die Füllschuppen in Mittelstreifen bärtig-zottig. Von dem genuinen *H. racemosum* W. K. sagt E. Fres in seiner *Epicrisis Hieraciorum* S. 128: »Caulis laevis . . . Folia glabra vel carina subtus scabra.« Monströse Formen mit fast sitzenden Blüten (var. *sessiliflorum* Fries.) sind in den Rodungen nicht selten.

H. pseudoboreale Arv.-Tonv. Hierac. des Alpes Franc. S. 124, Oborny Hieracien Mährens und Österr.-Schles. S. 209 = *H. melanacalathium* Borbás Vasvárm. florája S. 203 = *H. subbarbatum* Beck Fl. v. N.-öst. S. 1309 = *H. sabaudum* (*boreale*) × *racemosum* (*barbatum*) wächst nicht zu selten unter den Eltern im Kramerwalde, ausschliesslich in der Form *superbarbatum* × *sabaudum*.

H. curvidens Jord. = *H. sabaudum* × *umbellatum* fand ich in einem Exemplare in einem moosigen Waldgraben nächst der Strohhütte.

II. Über *Rubus Posoniensis* Sabr.

Diese von mir 1886 in Leimbachs deutscher botanischer Monatschrift und in demselben Jahrgange der k. k. zool.-botanischen Gesellschaft in Wien beschriebene, sehr charakteristische Brombeere der Flora Posoniensis hat unlängst durch Herrn Dr. Focke in seiner Bearbeitung der Gattung *Rubus* in Ascherson und Graebner's Synopsis der mitteleuropäischen Flora, Band VI. (1902) eine ganz unrichtige Deutung erfahren was mich zur Richtigstellung veranlasst. Focke erwähnt die Form bei der Zergliederung des Formenkreises von *Rubus hirtus* W. K., indem er sie bei *R. hirtus* A. *euhirtus* Focke mit folgenden Worten charakterisiert: „*R. Posoniensis* (R. Pos. Sabransky Verh. Z. B. G. Wien XXXVI. (1886/90), der sich durch hohen Wuchs, sehr üppigen Blütenstand und schmale Blättchen auszeichnet. — Bei Pressburg.“ Nach dieser Darstellung wäre unsere Pflanze an Varietäten *R. celtidifolius* Focke und *R. amoenus* Koehl. zu koordinieren und als Kleinart der Supspecies *euhirtus* des vielförmigen *R. hirtus* W. K. zu subsummieren. Nach Schinz und Keller, Flora der Schweiz, 2. Teil (kritische Flora) S. 108 (1905) wächst *R. Posoniensis* „als hochwüchsige Abänderung des *R. euhirtus* mit üppigem Blütenstande und schmalen Blättchen, dem Typus ähnlich“ um Zürich, was verständlich wird, wenn man ersieht dass die Bearbeitung der Rubi bei Schinz und Keller eine ziemlich getreue Copie der Focke'schen Monographie ist. Tatsächlich hat meinen *Rubus Posoniensis* gewiss Niemand in der Schweiz aufgefunden. Auch die Brombeere, welche Herr S. Kupcok unter diesem Namen aus der Gegend von Bakabánya im Honter Komitate seit einigen Jahren an Tauschvereine versendet hat, hat mit meinem *R. Posoniensis* nichts zu tun und ist bloß eine von den vielen Formen der *R. hirtus* W. K.

Focke war die Pressburger Pflanze zur Zeit der Bearbeitung seiner Monographie offenbar unbekannt, obwohl ich sie 1886 in Baenitz, Herbarium Europaeum in schönen Exemplaren

ausgegeben hatte. Er trachtete daher, sie nach den Beschreibungen tunlichst unterzubringen. Da hätte ihn der Umstand, dass ich die Pflanze als Strauch von mittlerer Höhe mit ziemlich hochbogigen Schösslingen (mit oft 1 M. Bogenhöhe) und stets zurückgebogenen Kelchblättern beschrieben habe, stutzig machen sollen. *R. hirtus* in allen seinen Formen ist ein niederes, nur wenige Dezimeter über den Waldboden sich erhebendes Sträuchlein mit hingestreckten oder im Busche kletternden Schösslingen und stets aufrechten Fruchtkelchen. Bei aller proteusartigen Veränderlichkeit in Bezug auf Zahl, Länge und Farbe der Trichome Form der Blätter etc. variiert *R. hirtus* nie im Wuchs und hat immer, wie alle supglandulosen, der Frucht angedrückte Kelchblätter. In diesen Merkmalen ist also bereits ein wesentlicher Unterschied vom Formenkreise des *R. hirtus* begründet.

Als ich vor 2 Jahren Herrn Focke meinen *R. Posoniensis* zur Ansicht vorlegte, schrieb er mir, dass er ihn als zu seinem *R. Metschii* gehörig betrachte. Jedenfalls steht die Pflanze auch dem *R. Metschii* viel näher, als dem *R. hirtus*. Den weicht auch *R. Metschii* Focke, den ich aus Bayern und von 2 mährischen Standorten, (leg. Spitzner) besitze, in mehreren Beziehungen ab, so durchbereifte Schösslinge, auf stark verbreiteten Grunde aufsitzende Stacheln, nur mässig langen Blütenstand, nach der Anthese abstehende, erst an der Frucht zurückgeschlagene Kelche etc. *R. Posoniensis* hat unbereifte Axen durchaus pfriemliche, feine Stacheln, sehr verlängerte, lockere meist hochdurchblätterte Blütenstände, stets zurückgebogene Kelche. Ungemein charakteristisch sind die schmalen, langzugespitzten Blättchen. Durch die langen, mit Hochblättern durchsetzten Rispen nähert sich die Art auch der Gruppe der *Koehleriani*, namentlich dem *R. hystrix* W. N. Eine in England und Nordfrankreich aufgefundene Form dieser Art, der *R. infecundus* Rogers Handb. of British Rubi S. 80 sieht dem *R. Posoniensis* viel ähnlicher, als dieser dem *R. hirtus*.

Im Waldgebiete der kleinen Karpaten ist *R. Posoniensis* weit verbreitet, doch fehlt bisher ein sicherer Nachweis von Standorten ausserhalb dieses Gebietes.

ÜLÉSI JEGYZŐKÖNYVEK.

SITZUNGSBERICHTE.

A pozsonyi orvostermészettudományi egyesület
közgyűlése 1906. április 30-án.

Elnök Dr. K a n k a K á r o l y kir. tan. Jegyző Dr.
F i s c h e r J a k a b, titkár.

1. Elnök megnyitja az ülést következő szavakkal:

M é l y e n t i s z t e l t t a g t á r s a i m !

Midőn egyesületünknek ötvenedik évi közgyűlését megnyitom engedjék meg, hogy annak keletkezéséről néhány szót említsek. Minden évszázadnak saját jellege van; a 18. századot a költészet s a bölcsészet művelése jellemezte; a 19. századot a természettudományok művelése jellemzi; a 20-dik századnak valószínűleg a technika művelése főjellege lesz. Ennek megfelelőleg a természettudományi egyesületek a 19-dik században nagy számmal keletkeztek, s így egyesületünk is ezen szellemnek köszöni alapítását. Eleinte tisztán természettudományi volt; később az orvosi szakosztály csatlakozott hozzá azon indokból, mert az orvosi tudomány is alapszik a természettudományon. Első alapítói voltak Dr. K o r n h u b e r A n d r á s és P l é n e r I g n á c z, a későbbi osztrák pénzügyminister. Nagy hálával tartozik egyesületünk gróf P á l f f y J á n o s Ő Nagyméltóságának, kinek nagylelkűsége hatalmasan mozdította elő egyesületünk ügyét azért, hogy ezen helyiséget használatunkra bocsátotta. Szorosan véve az 50-dik évi jubileumot a folyó évben kellene tartanunk, azonban tudják az urak, hogy annak ünneplése a jövő évre lesz azért halasztva, mivel akkor a magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlése Pozsonyban lesz megtartandó. Szomorú tényt kell ezúttal még közölnöm a tisztelt egyesülettel, t. i. azt, hogy mélyen tisztelt nagyérdemű alelnökünk fő-tisztelendő Dr. O r t v a y T i v a d a r akadémiai tanár urnak szándéka Pozsonyt végképpen elhagyni s Budapestre áttelepedni.

Ezen nagy veszteség, mely egyletünket éri, igen nehezen lesz pótolható. Ezennel a jelen közgyűlést megnyitom s felkérem a titkár urat, hogy évi jelentését velünk közölni sziveskedjék.

2. Titkár a következő jelentését olvassa fel:

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Szomorú évről kell Önöknek beszámolnom, mert az elmúlt esztendőben tagjaink sorában ugyszólván pótolhatatlan veszteséget okozott a kérlelhetlen halál. Két legérdemesebb halottunkról Dr. Kornhuber Andrásról és Antolik Károlyról Dr. Ortvy Tivadar és Dr. Wagner Lajos már az elmúlt közgyűlésen tartottak e nagynevű halottakhoz méltó emlékbeszédeket. De vannak azért még egyéb siratni való halottaink is. Liebleitner János ki egyike volt legrégibb tagjainknak és hosszú időn át a könyvtárosi tisztséget is viselte. Dr. Gervay Nándor, ki Pozsony város közügye és közgazdasága terén és Sóltz Rezső, ki a közjótékonyság terén játszottak oly kiváló szerepet. Urbauer Malvina urhölgy, kinek leánynevelő intézete oly méltó hirnévre tett szert. Végre három orvostagtársunkat is veszítettük el: Dr. Schwarz József törzsorvost, Dr. Stromszky és Dr. Fleischer oly fiatalon elhunyt kártársainkat. Azt hiszem, hogy a kegyeletnek áldozunk, ha az elhunytak iránti tiszteletünket üléseinkről való felemelkedés által fejezzük ki (megtörténik). Ha hozzá teszem, hogy átköltözökös részint pedig kilépés által 22 tagot veszítettünk el és ezzel szemben csak 12 új tagot vettünk fel, úgy ebből következik, hogy tagjaink száma az elmúlt esztendőben 19-el apadt.

Tisztelt közgyűlés! Mint minden ember akit súlyos csapás ért mindenek előtt fokozott munkásságban keres és talál vigaszt, úgy lelünk mi is vigaszt abból a tényből, hogy az elmúlt esztendőben fokozott munkásságot fejtettünk ki. Természettudományi szakosztályunk 8 szakülést tartott, mely üléseken a természettudomány különböző ágairól Deéry Károly, Antolik Károly, Feigler Ferenc, Dr. Winterstein Frigyes és Stark Zsigmond tartottak előadásokat. Ugyancsak 8 szakülést tartott orvosszakosztályunk is, mely szakosztályban Dr. Aich, Dr. Dobrovits,

Dr. Komáromy, Dr. König, Dr. Kovács Lajos, Dr. Velits, Dr. Zsák tartottak előadásokat vagy mutattak be fontosabb kóreseteket. Végül egy népszerű tudományos előadást is tartottunk, melyen Klatt Román tagtársunk a városháza nagy tanácskozó termét egészen megtöltő előkelő közönség előtt a spiritismusról tartott előadást. Azt hiszem csak kötelességet teljesítek ha indítványozom, hogy az előadóknak hálás köszönetet szavazzunk.

A választmány havonta ülést tartott melyen az egyesület administratív ügyeit végezte. Kiemelendőnek tartom, hogy az idén megint 2 külföldi társulattal szaporodott azon tudományos testületek száma, melyekkel csereviszonyt tartunk fenn. Hálásan kell megemlékeznünk a muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségéről, melynek révén a nagyméltóságú Vallás és közoktatásügyi Ministerium részéről muzeumunk ismét 500 korona segélyben részesült.

Nem kis megdöbbenést okozott a választmányban alelnökünknek, Dr. Ortway Tivadarnak, a kiváló tudósnek levele, melyben Pozsonyból való elköltözködése alkalmából állásáról lemond. A választmány méltatva a kiváló érdemeket, melyeket Dr. Ortway egyesületünk körében szerzett, azt ajánlja a közgyűlésnek, hogy az alelnöki állásról való lemondást ne fogadja el, és küldöttségileg kérje meg az alelnök urat, hogy legalább addig míg egyesületünk 50 éves jubileumát ünnepli az alelnöki állást tartsa meg. Együttal indítványozzuk, hogy egyesületünk örök időkre tiszteletbeli tagjává válassza meg.

Tisztelt Közgyűlés! Jelentésemnek végéhez értem. Bár a körülmények úgy hozták magukkal, hogy egyesületünk 50 éves fenállásának jubileumát, csak a jövő esztendőben ünnepli majd meg, mégis meghatottsággal gondolok arra, hogy tulajdonképen mai közgyűlésünk esik egyesületünk 50 éves fenállásának évébe. Ha az egyesület megalakulásának első idejébe vissza gondolunk, azt látjuk, hogy annak munkássága az akkori időnek legmagasabb tudományos színvonalán állott. Egyesületünk hosszú pangás után az utolsó években ismét fokozott tevékenységet fejt ki, melynek jelét évről évre megjelenő közleményeink adják.

Kivánom, hogy utódaink az új megkezdődő lustrum végén

hasonlóképen állítsák, hogy mi a tudománynak a mai kornak megfelelő legmagasabb színvonalán dolgoztunk, hogy munkánkból közvetlen haszna legyen a tudománynak. Mert a tudomány felvirágzása a kultúra emelkedése, a kultúra emelése által pedig tesszük hazánknak a legnagyobb szolgálatot.

Kérem jelentésemet tudomásul venni.

A jelentés tudomásul szolgál.

3. Pénztáros felolvassa a következő jelentését:

Igen tisztelt közgyűlés!

Van szerencsém az alábbiakban az elmúlt 1905-iki évről a következő pénzügyi kimutatást előterjeszteni. E szerint volt:

Rainer alap . . . 1000 Kor.

Báró Mednyánszky alap 200 „

Bevétel:	K. f.	Kiadás:	K. f.
Egyenleg 1904-iki évről	731.18	Ujévi ajándék . . .	64.—
Tagdíjak után . . .	1348.59	Szolgafizetés . . .	453.72
I. Takarékpénztártól .	200.—	Különféle	149.93
Muzeum államsegély .	500.—	Fűtés világítás . . .	37.54
Takarékpénztári betét	333.68	Hirlapírók egyletének	10.—
Kamat	58.08	Koszorúkra	94.—
Készpénzben	214.95	Irodai költség	37.24
Összesen: 3386.48		Wigand cégének . . .	560.50
		Muzeumi kiadások . .	718.11
		Összesen: 2125.04	
		Egyenleg: 1261.44	
		3386.44	

E szerint ez 1906-iki évet 1261 Kor. 44 fillérrel kezdjük meg.

A folyó évi költségvetést illetőleg a következőket van szerencsém a tisztelt közgyűlésnek előterjeszteni:

Rainer alap . . . 1000 Kor.

Báró Mednyánszky alap 200 „

Bevétel:	K. f.	Kiadások:	K. f.
Egyenleg 1905-iki évről	1261.44	Ujévi ajándék . . .	60.—
Tagdíjak után . . .	1350.—	Szolgafizetés	500.—
I. Takarékpénztártól .	200.—	Fűtés világítás . . .	40.—

Államsegély a muzeum részére	500.—	Tisztogatás	30.—
Takarékpénztári betét kamat	60.—	Hirlapírók egyletének	10.—
Összesen: 3371.44		Irodai költség	130.—
		Különfélékre	180.—
		Könyvnyomda kiadás	600.—
		Muzeumi kiadás . . .	500.—
		Összesen: 2050.00	
		Egyenleg: 1321.44	
		3371.44	

A jelentést tudomásul veszik és a pénztárosnak a felmentvényt megadják.

4. Könyvtáros felolvassa a következő jelentését:

Tisztelt közgyűlés! Az alábbiakban bátor vagyok évi jelentésemet megtenni, mely azonban nem oly bő mint az utolsó, egyrészt azért, mert könyvtárunk nagyobb része teljesen rendben van, másrészt pedig az ajándékok csekélységénél fogva.

Ami a könyvtár rendezését illeti, azt a mennyire tölem telt, iparkodtam befejezni, de arra eddig nem voltam képes. A 10-ik szakcsoport rendezésénél vagyok, mely csoport az utolsó, de egyszersmind a leggazdagabb.

Könyvtárunk gyarapodását illetőleg a következőket jelenthetem.

Ajándék van: Tauscher Béla dr. úrtól 2 kötet és Stark Zsigmond úrtól 1 kötet; összesen 3 kötet, tehát 141 kötetel kevesebb mint tavaly.

Továbbá a velünk csereviszonyban álló tudományos intézetek és társulatok részéről beérkezett összesen 202 kötet, vagyis 23 kötetel több mint az előző évben.

Az összes gyarapodás tehát 205 kötet a tavalyi 323 kötetel szemben, ami azonban korántsem jelenthet apadást, amennyiben minden évben nagyobb ajándéokra nem számíthatunk és könyvtárunk főképen csak folyóiratokkal és évkönyvekkel gyarapodik, ami nem hogy csökkent volna, sőt emelkedett.

Az évkönyvek és folyóiratok a különböző országok szerint következőképen oszlanak meg; még pedig:

Magyarország	21 társulat	35 kötet
Ausztria	18 »	36 »
Németország	37 »	46 »
Svájc	5 »	6 »
Olaszország	4 »	15 »
Franciaország	2 »	2 »
Belgium	4 »	9 »
Németalföld	2 »	8 »
Dánia	1 »	3 »
Anglia	1 »	1 »
Orosz- és Finnország	2 »	7 »
Svédország	2 »	9 »
Észak-Amerika	7 »	19 »
Dél-Amerika	2 »	5 »
Ázsia (Jáva sziget)	1 »	1 »

vagyis: 109 társulat 202 kötettel.

Ezen 202 kötet és a 3 kötetnyi ajándék nyelvre nézve a következő:

magyar	28 kötet
német	90 »
francia	12 »
olasz	15 »
spanyol	5 »
angol	21 »
holland, dán, svéd	22 »
orosz tót, cseh és lengyel	9 »
finn	3 »

összesen: 205 kötet.

Könyvtárunk jelenlegi állása a következő:

1. szaksoport. Orvostudomány	749 mű	1468 köt.
2. » Állattan	106 »	169 »
3. » Növénytan	186 »	275 »
4. » Ásvány- és földtan	116 »	154 »
5. » Vegytan	51 »	118 »
6. » Természettan és meny- nyiségtan	98 »	129 »

7.	»	Földrajz, útleírás, ás- ványvizek és fürdők	182	»	233	»
8.	»	Gazdaságtan	110	»	228	»
9.	»	Vegyések	319	»	682	»
10.	»	Évkönyvek	742	»	7042	»
		Kettős példány			529	»
Összesen:			2659	mű	11.027	kötet.

Ezenkívül van még egy 11. szakcsoport, mely 14 térkép-
ből (52 lapból) áll.

Kérem jelentésemet tudomásul venni és az adakozóknak
köszönetet szavazni.

A könyvtáros jelentése tudomásul szolgál.

5. A múzeumőr felolvassa a következő jelentését:

I g e n t i s z t e l t k ö z g y ű l é s .

Mielőtt működésemről beszámolnék el nem mulaszthatom
felemlíteni, hogy az egyesület 50 éves jubileumával egyszersmint
a muzeum is fennállásának 50-iki évfordulóját ünnepli. Az
1856. évi március hó 15-én tartott megnyitó közgyűlésen
tudomásul vétetett, hogy az egylet önkéntes adakozásokból
természetráji gyűjteményt is fog létesíteni. Az adakozók sorát
Schneller Ágost százados úr egy tőle összeállított fagyűjtemény-
nyel nyitotta meg s példáját csakhamar mások is követték úgy,
hogy az első év lefolyása után Schneller Ágost úr, kit a köz-
gyűlés első múzeumőrnek választott, több mint 1200 drb.
összegyűjtött tárgyról tehetett jelentést. Ezen tárgyak a jog-
akadémia egyik helyiségében voltak elhelyezve. Idővel a rendel-
kezésre álló szoba már nem volt eléggé tágas a gyűjtött
tárgyakat magába felvenni, és akkor a gyűjtemény átköltözött
az Apponyi féle házba, hol az 1904-iki év végeig maradt. Az
Apponyi házban levő helyiségek semmi tekintetben sem feleltek
meg céljuknak s így nem csoda, hogy ezen gyűjtemény iránti
érdeklődés csökkent és a muzeum hanyatlásnak indult. Az oly
szép reményekre biztató gyűjtemény feledékenységbe ment. A
helyiség célszerűtlensége, a szociális viszonyok változása, a por és
penész rontó hatást gyakoroltak úgy hogy a szép és nagy gonddal
összegyűjtött muzeumi tárgyak majdnem tökéletesen elpusztultak.

Nem csak a tudomány iránti szeretet, hanem a szó teljes értelmében vett emberbaráti és az őszinte hazafias érzelmek vezérelték ama férfiakat, a kik ezen gyűjteményt kezdeményezték a mennyiben az utókornak egy kincset akartak szerezni, mely a jövő nemzedéknek a kulturális fejlődését biztosítsa. Nemesíteni akarták a kedélyeket az által, hogy a természet iránti érdekeltséget ébreszteni és megszilárdítani igyekeztek. A szándék jó és nemes volt és minden jó, nemes cselekedeten Isten áldása nyugszik. A múzeumnak, mely az idők viszontagságai folytán majdnem végpusztulásának indult ismét szebb és új napfény virradni látszik. 1901-ben a múzeum és könyvtárak országos főfelügyelőisége áldásos figyelmét a vidéki gyűjteményekre is kiterjesztette és ezeket anyagi és erkölcsi támogatásban részesíteni ajánlkozott. A pozs. orvos- és természettud. egyesület múzeuma ezen időtől fogva szintén részesül ezen támogatásban és évenként 500 koronányi államsegélyt élvez, mely segélylyel az egyesület a gyűjteményt ismét rendbe hozhatja és új tárgyakkal gyarapíthatja.

Az országos főfelügyelőiség még nagyobb segélyt is helyezett kilátásba, ha sikerül majd Pozsonyban a mai követeléseknek és a céljainak minden tekintetben megfelelő múzeumi helyiségeket megnyerni. Reméljük, hogy a város nem fog késni ezen már többé el nem ódázható kérdésben kedvező határozatot hozni.

Addig azonban tetemesen elősegítette már ezen ügyet azon körülmény is, hogy Broolly Tivadar polgármester és Kumlik Tódor alpolgármester úr kegyes előzékenysége által a minden tekintetben meg nem felelő múzeumi helyiségeket a primáspalotában egy legalább száraz helyiséggel cserélhettük fel.

A lefolyt egyesületi évben működésem legnagyobb része arra terjedt ki, hogy a múzeumi tárgyakkal a primáspalotába átköltözködtem. Ez nagy munka volt, annál is inkább mert múzeumunk semmiféle alaptőkével semmiféle vagyonnal nem bír. Az átköltözködést úgy eszközöltem ki, hogy pénztárunkat semmiképen sem terheltem meg és azon kívül az 500 koronányi államsegélyt új tárgyak bevásárlására használhattam fel. A szükséges asztalosmunka és a helyiség tisztogatása a város költségén történt, miért is kedves kötelességemnek tartom

Kumlik Tódor alpolgármester és Laubner vár. főmérnök úrnak, e helyen ezért hálás köszönetemet nyilvánítom.

A gyűjtemény most megint abban az állapotban van hogy azt ismét a közönségnek megtekintés céljából átengedhetjük.

A muzeum rendszeren a nyári időn át, minden vásár- és ünnepnapon reggel 9—12 nyitva lesz és reméljük hogy a közérdeklődés évről évre ismét fokozódni fog. A közérdeklődés emeléséhez indítványoznék az egyesület részéről időről időre természettudományi kirándulásokat rendezni, a közönség számára, a muzeumi helyiségben ünnepnapokon délelőtt kis népszerű természetrajzi előadásokat tartani és a látogató közönségnek az illető dolgokat bemutatni és megmagyarázni mire én egyelőre szívesen vállalkozom.

Ujsági hirdetésekkel kellene a közönséget a muzeum látogatására buzdítani, és felhívást intézni a közönséghez, hogy adakozásokkal szaporítsák e gyűjteményt, és talán, úgy mint más városokban a jobb módu családokat felkérni, hogy 1 korona évi tisztelet díjjal hozzájáruljanak a muzeum anyagi támogatásához. Egy korona évenként nem sok és tudom sokan lesznek kik ezen kis anyagi áldozatot szívesen fogják hozni. Ily módon a muzeum csakhamar más alakot fog mutatni és néhány év múlva látványossággá fog válni Pozsony városára nézve. Eddig ezt mind megpróbálni nem igen lehetett mert a muzeum volt állapotában semmit sem mutatott, de most már bátran lehet ezen indítványok keresztül viteléhez hozzáfogni, mert dacára annak, hogy a muzeum fennállásáról csak kevesen tudtak, mégis minden évben egyes adakozásokban részesült.

Igy a lefolyt évben kaptunk első sorban a m. kir. nemzeti muzeumtól egy 334 drbból álló mikroleptidoptera (molypille) gyűjteményt. Bäumlér János úrtól Dr. Kornhuber gyűjteményéből származó 1200 példányból álló alga- moh- és moszatok gyűjteményt; Dr. Ortva y Tivadar apát úrtól 8 drb. növényi lenyomatot köszénpalában, 1 drb. nemes opált és 31 drb. különféle kagylót, Dr. Zsigárdy orvos úrtól 2 drb. krétaképződményt Rügen szigetéről, Kieszling Gizella kisasszonytól 3 drb. tyúktojás-torzképződést, Schlemmer Károly úrtól 1 drb. függőcinke fészket, Zerne k úrtól különféle kagylókat és

egy igen szépen preparált állati fejcsontvázat, Pfeiffer Lipótka népiskolai tanulótól 1 drb. gatyás galambot, Grüneberg úrtól 1 csomó bajuszszört a cápától, 1 drb. parafakérget, egy népiskolai fiútól 1 drb. mésztusot szintén egy népiskolai tanulótól a petroleum gyárilag feldolgozott anyagának egész szakszerűleg összeállított mintagyűjteményt és még más egyéb dolgokat.

E szerint a természetrajzi muzeum törzsanyagának állománya az 1905-iki december 31-én állatok és állatkészítmények 9880 drb., növények 3525 drb. ásványok és kőzetek 2605 drb., összesen 16010 drb. bele nem számítva az az anyag, a mi még rendezés alatt van.

Az 1905. évi szaporitást illetőleg gyarapodott a muzeum 1601 darabbal még pedig állatok és állatkészítményekből ajándék útján 47 drbbal növényekből 1201 drbbal ásványok és kőzetekből 15 drbbal állami letét 334 drb. vétel útján 3 drb és csere útján 1 drbbal. Vételre fordítottam 500 koronát.

Az átköltözés miatt a lefolyt évben a muzeum zárva volt. Az 1906. évi április hó 29-én délelőtt 11 órakor a közönség számára az új helyiségben Dr. Ortva y Tivadar apát úr mint alelnök, Dr. Fischer Jakab titkár úr és Feigler Ferenc muzeumőr és egy szép számú intelligens közönség jelenlétében ünnepélyesen ismét megnyitattott.

Reméljük, hogy ezen gyűjtemény, mely ötven év előtt létesült most már szebb jövőnek fog elébe nézni és ama kulturális feladatát teljesíteni, melyet városunk felvirágoztatása érdekében mindnyájan tiszta szívből kívánunk.

A muzeumőr jelentése tudomásul szolgál.

6. Titkár ismétli a jelentésében foglalt indítványt, hogy a közgyűlés kérje fel Dr. Ortva y Tivadart hogy alelnöki állását a jubilaris közgyűlésig tartsa meg és egyuttal tiszteletbeli taggá válassza meg. A közgyűlés titkár indítványát elfogadja és Dr. Ortva y Tivadart egyhangu lelkesedésnek tiszteletbeli taggá választja.

7. Elnök az ülést befejezi.

A természettudományi szakosztály ülései 1906-ban.

Első ülés 1906. január 15-én.

Elnök: Polikeit Károly. Jegyző: Szép Rezső.

Az ülés tárgya Herczegh Kamilla előadása: „Az égési folyamatakról”. Az előadás lényege a következő volt: A tűzre vonatkozólag különböző felfogások voltak napjainkig, az égés sulygyarapodással jár. Az égési folyamatokban az éghető anyagok alkotó elemei kimutathatók. Ez után sorra került a gyors és lassu égési folyamat lényegének meghatározása. A lángszerkezet tanulmányozása rávezette a kísérletezőket a láng hőfokának emelésére és világító képességének fokozására; majd a magas hőmérsékletek kapcsán a Goldschmidt-féle kísérleteket mutatta be az előadó. Kimutatta a thermit nagy jelentőségét, melyet a műgyémánt előállításánál is használnak és amelylyel egy két pillanat alatt 3000° C.-t meghaladó hőmérsékletet lehet teremteni. — Az égési folyamatoknál szereplő kémiai energia csak egyik alakja az energiának. Az energiák átalakulásait mutatta be az előadó. Kiemelte, kulturánk továbbfejlődésére nézve a víz potenciális energiának lehető kihasználását, az elektromos erőátvitel útján. Vetített képekben bemutatta a turbina kerekeket és telepeket. Rövid áttekintést nyújtott a hő energiának mechanikai munkára való átalakulásánál a gőzgépek, gázmotorok és gőzturbinák történetéről. Végül az elektromosság gyakorlati jelentőségéről szólva kiemelte az előadó, hogy az élet maga is szakadatlan láncolata az energiák különböző alakjainak.

Az előadást, mely számos és igen sikerült kísérletekkel volt illusztrálva, a közönség feszült figyelemmel kísérte és előadót zajosan megéljenezte.

Második ülés 1906. február 28-án.

Elnök: Polikeit Károly, utóbb Schmidthauer Antal.

Jegyző: dr. Fischer Jakab.

A szakülés tárgya Deésy Károly tanárnak előadása volt a távlati képekről. Előadó kifejtette, hogy minden távlati kép készítése, szemcsalódás előidőzésén alapszik. Ennek támogatására számos példát említett, hol a távolságnak látás utáni hamis ítélete, vagy a látszat erősségének, a színek stb. változata mily szertelen látási tévedésekbe ejthet. A felhozott példák között legérdekesebb volt, midőn előadó a szűnyogot sasnak láttatja és midőn a Holdnak a horizonban látszó nagyobb alakját megmagyarázta s végre midőn igen merésznek mondta a csillagászok azon állítását, hogy a napfoltok a Napban vannak, vagy hogy az üstökösök nagysága különböző pályája sebessége létező valóság, holott a távolságról biztos méréseken alapuló tudásuk nulla. Előadó véleménye és fejtegetése szerint a napfolt éppugy lehet a Napon, mint ettől akár egy millió kilométerre és az üstökös — mindent egybe vetve — inkább lehet egyszerű napkép napsugárcsóvával, mint égitest. Hogy körmozgást vetítő központi kép, lehet egyes körelypsis, parabola, hyperbola, azt előadó — mint körárnyékokat — be is mutatta. Előadó továbbá meghatározta, hogy a képek szerkesztésénél, elhelyezésénél, a nézés helyének megítélésénél minő eljárást kövessünk; ezt két képen magyarázza, melyeket szándékosan célszerűtlen nézőpontból szerkesztett. A hallgatóság az előadást mindvégig feszült figyelemmel kísérte és előadót zajos ovációban részesítette. Elnök az élvezetes előadásért az előadónak köszönetet szavazott, mire az ülést berekesztette.

Harmadik, negyedik és ötödik ülés 1906. február 12-én 1906. március 7-én és 1906. március 22-én.

Az üléseken elnökölt: Polikeit Károly és Schmidthauer Antal, jegyző volt: Szép Rezső és dr. Kovács Ferenc.

Az ülések tárgya Fábry Frigyes kir. mérnök előadása volt a mesterséges vizi utakról. Fábry a viziutak jelentőségét általában, különösen pedig a mesterséges hajózóutak hivatását, azok berendezéseit ismertette. Előadása folyamán kifejtette, hogy az emberiség napról napra növekvő igényeinek kielégítése

céljából a kereskedelem üzemének, szállítókéességének fokozására a technika vívmányait gyakorlatilag értékesíti. Különös fontosságú a forgalmi eszközök fejlesztése, tökéletesbitése. A tömegáru forgalom legrégebb, leghivatottabb eszközlője a víziút. Megkülömböztetünk természetes és mesterséges víziutakat. Utóbbiakhoz a csatornázott folyók és hajózócsatornák tartoznak. A csatornázás útján való hajózhatóvátetés nagy esésű és kis víztömegű folyókon dívik. A kívánt hajózó vízmélység vízfeltorlasztással érhető el. Az erre való berendezés a duzzasztó mű és kamara zsilip. A folyók csatornázással való hajózhatóvátetésének módja francia eredetű. Első ízben 1834. évben építették a felső Yonnenon mozgó szerkezetű duzzasztó művet. A csatornázás rendszere a külföldön egyre terjed. Hazánkban a hármas Körös és Béga folyók alsó szakaszait csatornázzák. A hol a folyócsatornázás nem alkalmazható, de hajózóút létesítendő, hajózócsatornát építenek. A hajózócsatornák eredete az ókorba tehető és az öntözőcsatornákból fejlődtek. Jelentőséget azonban hajózócsatorna csak a kamarazsilip feltalálása óta nyert. Műszaki és gazdasági szempontból fontos a hajózócsatorna nyomvonalának megválasztása. Tekintettel kell lenni a telepviszonyokra és a vidék forgalmi gócpontjaira, ipari telepeire. A hajózócsatorna üzemvízmenyiségének biztosítása különösen hegyi vidéken okoz nagy gondot, sok esetben költséges berendezést igényel. A hajózócsatornák építése a vasutak nagy versengése dacára egyre terjed. Németország hatalmas közgazdasági fejlődésének egyik leghathatósabb tényezője kifejlett víziúthálózata. Ausztria okulván a példán, nagyszabású csatorna hálózatot tervez. Hazánkban a Dunát a Tiszával összekötő Ferenc csatorna és a Béga csatorna van üzemben. Mindkettő csak alárendelt jelentőségű. Készítettek számos nagy jelentőségű csatornatervet, melyek megvalósítása esetén Magyarország is nagyszabású víziúthálózat birtokába jutna. Legnevezetesebb hajózócsatornák; az 1869-ben befejezett Suez csatorna, az 1890-ben befejezett pétervár-kronstadti csatorna, az 1893-ban befejezett korintusi csatorna, az 1894-ben befejezett Manches-teri csatorna, az 1895-ben befejezett Vilmos császár csatorna, az 1900 év óta forgalomban levő Elba-Tráva csatorna és az észak-amerikai tavakat összekötő nagy hajózócsatornák. A ten-

geri hajózásra nagy jelentőségű az építés alatt levő Panama és Nicaragua csatorna. Hajózóutaknak hegyi vidéken át való vezetése különleges berendezések alkalmazását teszi szükségessé. Ezen esetben nagy magasság különbségek legyőzéséről lévén szó, a kisebb lépcsőjű kamara zsilip helyett más hajó emelőmű szerkezeteket, nevezetesen az aknazsilipet, vertikális hajóemelőművet, ferde sikot és hajóvasutat alkalmaznak. Aknazsilip Párisban a St. Denis csatornán vertikális hajóemelőmű a Great-Western csatornán, a Weaver folyón, a Neufosse, a Centre és a Dortmund-emai csatornán van. Előadó, akit a közönség feszült figyelemmel hallgatott, evvel előadásának első részét befejezte.

Előadó előadásának második részében kifejtette, hogy a hajózó csatornák mentén érvényesülő nagy magasság különbségek leküzdésére a mult előadásában leirt aknazsilip és vertikális hajóemelő műven kívül a ferde sik és hajóvasut is szolgál. A ferde sik csak kisebb vizijárművek szállítására szolgáló egyszerűbb berendezés, melyet a kínai víziutakon ma is alkalmaznak. A hajótypusok növelésével más hajószállító berendezést kellett alkalmazni. Ez a törekvés a hajóvasut alkalmazására vezetett. Első hajóvasut Németországban Elbing mellett épült 25 m. magasság különbségek leküzdésére. Ezen berendezés hátránya a hajónak szárazban való szállítása. Ezért később a hajónak vízzel telt teknőben való szállítását alkalmazó berendezéseket építettek. Ily berendezésű hajóvasutat a Monkland csatornán és Potomac folyón létesítettek. Ezen hajóvasutaknál a hajókocsi a tartány vizébe közvetlenül fut be és a hajótartó teknő a hajókocsival merev kapcsolatban van. Ezen berendezések tökéletesbítése a hajókocsiknak a tartányokkal fők közbeiktatásával szárazban való kapcsolása és a hajótartó teknőnek a hajókocsira való ruganyos felfektetése. Megkülönböztetnek hossz- és keresztirányú hajóvasutakat. Felolvasó ezek után a létesíteni tervezett osztrák víziutak ösmertetésére tért át. Összekötni tervezik a Dunát az Oderával egy hajózó csatorna által, ugyancsak a Dunát a Moldvával, továbbá a Duna-Odera hajózó csatornát az Elbával egy Prerautól Pardubitzig terjedő átlós csatornával, a Duna-Odera csatornát a Visztulával, ez utóbbit csatornázni, továbbá

ezt a Dnieszterrel csatorna segélyével összekötni s végre a Dniesztert annak jelenleg is hajózható szakaszáig csatornázni tervezik. Ezen 1700 klm. hosszú viziutak építőköltsége 750 millió koronával lett előirányozva. A viziuthálózat célja az ország eddigelé elszigetelt vidékeit a közlekedési hálózat révén Béccsel kapcsolatba hozni és termékeit hozzáférhetővé tenni, ezáltal pedig az országot a bevittől lehetőleg függetleníteni, további célja Béccset forgalmi és kereskedelmi gócponttá tenni. A tervezett viziuthálózatnak tehát nagy közgazdasági jelentősége van. A hajózó csatornák hegyi pálya jellegűek, azok mentén nagy magasságkülönbözeteket kell legyőzni. Minthogy az eddigelé használt emelő berendezések adott esetben meg nem felelnek; új hajóemelő mű szerkezetek alkalmazása válik szükségessé. Az osztrák kormány ezen célból egy a Duna-Odera csatorna mentén Prerau városa alatt érvényesülő 35.9 m. magasságkülönbözet legyőzésére alkalmas hajóemelő mű megtervezése tárgyában nemzetközi pályázatot hirdetett. Beérkezett 231 pályamű. A bíráló bizottság az »Universell« jeligés művet az első, a »Habsburg« jeligés művet a második díjjal jutalmazta, a többi beérkezett tervezetet mellőzte. — Az első díjat nyert mű kétnyomú, hosszirányu 1 : 25 lejtőjü rézsüvel bíró hajóvasut, mely a technika legujabb találmányait gyakorlatilag értékesíti. A hajószállítással járó összes kezelést a kocsikról villamossággal eszközlik. Az építő költség 6,090.000 korona. A másik mű egy vizen úszó 52.6 m. átmérőjű, 70 m. hosszú dob, melyben két, a hajók befogadására szolgáló henger van. A hengereknek egymástól való távja a 35.9 m. tartány különbözettel azonos. A hajóknak egy tartányból a másikba való szállítását a dobnak 180 fokkal leendő elforgatásával eszközlik. Az eszme eredeti, az eddig alkalmazott berendezésektől teljesen elütő. Az építő költség 6,401.000 K. Az első díjat nyert művet próbaképen Prerau mellett kiépítik. A pályázat gyakorlati értékét csak az emelőmű üzemképessége lesz hivatva igazolni.

Előadása harmadik és befejező részében kifejtette, hogy jóllehet hazánkat kiterjedt viziúthálózat tagolja, az hajózás szempontjából kevésbé alkalmas, mivelhogy termékeink fő-kiviteli iránya viziúttjaink folyási irányával ellenkező, viziúttjaink szerves összeköttetés híján vannak, vízmélységük pedig a hajó-

zási idényben sekély. A hajózás szempontjából való folyamatszabályozás eddigelé csak a meglévő viziutak karbantartására szorítkozott, míg új viziutak létesítését sem eszközölték. Az eddigelé gőzhajóval járható viziútak hossza 2309 km. Darányi Ignác volt földmivelésügyi miniszter a viziutak közgazdasági jelentőségét méltatva, hazánk folyóinak hajózás szempontjából való tanulmányozását rendelte volt el. A megejtett tanulmány 19 viziútra terjedt ki. Ezen új viziutak hossza 2200 km., építő költségük 400 millió korona. A legfontosabbak a Morva, Vág, Rába, Sió, Kulpa, Sajó, Maros menti viziutak, a Körös-Szamos átlós csatorna, a Budapest-szolnoki hajózó csatorna és a budapesti övcsatorna. Előadó ezek tervezetét röviden ismertette. Ezen viziutak kiépítésével hazánk viziuthálózata lényegesen gyarapodnék s a hazai tömegárúforgalom hivatott eszközlőjévé válnék. Közgazdasági jelentősége szembeötlő. Gazdasági viszonyaink kialakulására kiváló fontosságú az Adriával való összeköttetés. Tervezik Fiumét hajózóút útján Budapesttel összekötni. Előadó ezen nyomvonal mellett egy Bosznia Hercegovinán át a dalmát partokhoz vezetendő viziút irányvonalának tanulmányozását is javasolja. Nézete szerint Magyarország tengeri uralmának, vagyonosodásának kulcsa a dalmát kikötők bírása. Ennek helyességét már elődeink is felismerték s Dalmáciát birtokba is vették. A kialakult közjogi viszonyok következtében Dalmácia ma Ausztria birtokában van, azt ma visszaadni vonakodik, sőt annak nagy gazdasági jelentőségét értékelve, azt újabb és újabb tengeri és szárazföldi összeköttetések létesítésével magához kapcsolja. Hazánk érdekei megkívánják, hogy Dalmácia mielőbb visszacsatoltassék. Fontos gazdasági tényező a forgalmi és kereskedelmi kikötő. Igazolják ezt a németországi kikötők, melyeknek nagyarányú árúforgalma Németország hatalmas közgazdasági fejlődéséről is tanuságot tesz. Hazánkban forgalmi kereskedelmi kikötő nincsen. Hazánk viziútforgalma alig fejlődik, minek okát az előadó sajátos gazdasági viszonyainkban, Ausztriától való függő állapotunkban s így gyári iparunk fejletlenségében, továbbá vasuti forgalmunk túltengésében s viziút hálózatunk tökéletlen voltában találja. Sajnos jelenlegi közjogi viszonyaink mellett ezen visszás állapot megváltozása alig remélhető. — Az előadás befejeztével a nagyszámú közönség

az előadót zajosan megéljenezte és Polikeit Károly elnök az orvos természettudományi-egyesület nevében köszönetét fejezte ki az érdekes előadás sorozatért.

Hatodik ülés 1906. október 17-én.

Elnök: Polikeit Károly. Jegyző: Dr. Fischer Jakab.

Az ülés tárgya dr. Szánthó Károly előadása volt Pozsonyvármegye növényföldrajzáról. Előadó felolvasásának első részében a növényzet keletkezéséről, a növényvilág megújulásáról, a mai flórák háromféleségéről, az átformálódás helyéről, a föld növényzetének pusztulásáról, az erdőkről, a lelőhelyek fontosságáról az ó-világ erdős területéről szolt, ennek keretében az 58—45 sz. fok növényzetét jellemezte. Majd a geologiai formációkról növényzeti szempontból festett képet hallgatói elé. Utoljára felsorolta a vármegye növényzetéről megírt műve egyes fejezeteinek címet. Előadása második részében szólott a mocsarak és lápok keletkezésének geologiai feltételeiről általában; hogy miként kezdődik vizekben a növényi élet, miként végzik a növények tópusztító munkájukat. Szó volt a tőzeg keletkezéséről. Rátért Szentgyörgy melletti Sur geologiai keletkezésére, geologiai viszonyaira, történeti eseményeire és legutoljára a zombék érdekes jelenségére. A hallgatók feszült figyelemmel kísérték az előadást és annak befejezése után előadót zajosan megéljenezték.

Hetedik ülés 1906. november 5-én.

Elnök: Schmidthauer Antal. Jegyző: Dr. Fischer Jakab.

Az ülés tárgya: Polikeit Károly előadása „asztronómiai észlelések fényképek bemutatásával“. Előadó bemutatja a legújabb fényképfelvételeket, melyeket úgy a holdon mint a Mars csillagon az újabban tökéletesített asztronómiai távcsöveken eszközöltek és melyekhez előadó igen érdekes magyarázatokat fűz. A vetített képek nagy tetszést avattak és előadót a jelenlevő nagyszámu közönség zajosan megéljenezte.

Nyolcadik ülés 1906. december 10-én.

Elnök Polikeit Károly. Jegyző Szép Rezső.

Tárgy: Feigler Ferenc előadása: „A víz szerepe a természetben“. Előadó e mindig érdekes témát új oldalról

világította meg, midőn a víz által alakított műformákról, valamint különböző ásványok viz okozta utánzó alakjairól beszélt. Behatóan tárgyalta a kimosás, kimarás és feloldás által, valamint a kristályképződés és amortestek kiválásánál létrejött fantasztikus alakokat. Ezek után áttért a víz rontó hatására, a hegyszakadások és vándorhegyeknél észlelhető tünetenyekre és ismertette a dolomit-, a homokrétegek és homokkő sajátosságos képződményeit. Előadását az egyesületi muzeum számos tárgyával illusztrálta. A közönség mindvégig feszült figyelemmel kísérte az előadást, végeztével pedig az elnök köszönetét fejezte ki az előadónak. Feltűnést keltettek e gyűlésen az egyesületi muzeumra vonatkozó jelentések. Ezekből kiemeljük, hogy a kormány részéről 500 K érkezett a muzeum gyarapítására, Özv. Baumann Lajosné 1244 drb.-ból álló bogárgyűjteményt és 134 drb.-ból álló lepkegyűjteményt ajándékozott. A nemzeti Muzeum 2276 drb. rovar és 2527 drb. molluskát küldött. Brég tanító pedig több érdekes tárgyat hozott Erdélyből.

Az orvosi szakosztály ülései.

Első ülés 1906. február hó 14-én.

Elnök Dr. Pávay-Vajna Gábor. Jegyző Dr. Limbacher Rezső.

Tárgy Dr. Mergl Ödön előadása: Az új vörhenyserumról. 1905. év október 9-én Marpmann lipcei bakteriologiai intézet tulajdonosa volt oly szives, egy általa készített vörhenyserumból egynehány adagot kísérletezés végett hozzám juttatni s én e napon meg is kezdtem, ezen szer kísérleti alkalmazását úgy betegeknel a baj gyógyítása céljából, mint pedig a betegek hozzátartozóinál a tovább fertőzés elhárítása végett.

Eddigélé 54 betegnel alkalmaztam e szert, minek utána azonban ép a vörheny egyike azon bajoknak, melynek lefolyása a legváltozóbb, a legalattomosabb, hol néha a legenyhébb kezdetnél később halálozást, a legfulminánsabb tünetekkel beköszöntő eseteknel pedig a legenyhébb lefolyást észleljük, hol a komplikációk egész serege nem egyszer a beteget teszi tönkre — ezen 54 eset közül nyert tapasztalataim alapján ma még nem merek biztos itéletet mondani, de kötelességemnek tartom, e

szerral a kísérleteket folytatni. Itt nincs helye annak, hogy részletezzem megfigyeléseimet, de azért egyre mégis szeretném itt is kartársaimat figyelmeztetni és ez a Marpmann-féle serum prophylactikus alkalmazása.

Az e téren tett kísérleteim és így elért eredményeim a következők:

1905-ben október 9-ig felvett 57 beteg közül 9 esetben a felvett beteg testvérei kerültek később kórházunkba szinte vörhenyyel. Október 9-e óta e jelentésem összeállításáig 54 esettel rendelkezem és ezeknél egy esetben sem történt tovább fertőzés. A vörhenyserum alkalmazását ugyanis a megbetegedettek testvéreire is kiterjesztettem, mindannyinak adtam serumot!

Ezen idő óta két ízben volt alkalmam kórházunk főépületében fekvő betegeinken kipróbálni.

Október elején egy betegünkön felvétele után 3 napra vörheny kiütést észleltünk, néhány nappal reá még két betegünk esett vörhenybe, ezen naptól fogva kórházunk összes betegének adtuk a gyógysavót — új betegedés nem fordult elő.

Később még egyszer, ez ugyan már 1906-ban volt, behurcoltak vörhenyt a sebészi osztályra. Rögtön adtunk minden gyermeknek gyógysavót, harmad nappal reá volt ugyan még egy esetünk, de több nem.

Az evang. lyceumi internatus praefectusának leánykáját vörhenyyel szállították kórházba. Testvére kapott serumot, egészséges maradt. 6 nappal később egy diák betegedett meg, elszállítottuk, e vele egy szobában lakó társai serumot kaptak, ezek egészségesek maradtak, igen ám, de egy másik hálóból egy hét múlva új beteget kellett elszállítanunk. Erre az internatus 120 gyermeke mind kapott serumot, 8 nappal később (tehát az incubatio ideje) ugyan volt még egy megbetegedés, de azóta nem.

Ezen tapasztalatok alapján azt hiszem, kötelességem a Marpmann-féle serummal kísérleteimet folytatni, remélve azt, hogy az eddigelé prophylactice beválni látszó szer tényleg befog válni.

A serum alkalmazása körül tapasztalt megfigyelések a serum további előállításánál tekintetbe lesznek véve s így tán

a vörhenynél is oda fogunk jutni, hogy biztos fegyverrel küzdhetünk majd ellene.

A betegség lefogását illetőleg több esetben feltűnő volt a láz kritikus esése a betegség 2—3 napján.

Hozzászól dr. Dobrovits Mátyás, ki praxisából felemlíti, hogy egy hat tagú család gyermeke megbetegedett vörhenyben, a beteg nem volt elkülöníthető; a gyermek három testvére és az anyja kapott serumot, ezek egészségesek maradtak, míg apjuk, ki nem akarta a serumot bevenni 14 nappal később, bár könnyű, de mégis biztosan kórísmézett vörhenyben megbetegedett.

Második ülés 1906. márcis hó 7-én.

Jegyzőkönyv.

Elnök: Dr. Velits Dezső. Jegyző: Dr. Hardtmuth Károly.

1. Elnök az ülést megnyitja.
2. A múlt ülés jegyzőkönyve felolvasottnak és hitelesítettnek tekintetett.

3. Elnök jelenti, hogy Dr. Glaesser tábornok főtörzsorvos nyugalomba vonulása alkalmából szívélyes bucsút mond orvostársainak és egyúttal a tagok sorából való törlését kéri. (Tudomásul veszik.)

Dr. König Ignác „A kuruzslás“ címén tart előadást.

Harmadik ülés 1906. március 21-én.

Elnök: Dr. Velits Dezső. Jegyző: Dr. Limbacher Rezső.

1. A múlt ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után Dr. Pávay Vajna Gábor két Basedow-kórban szenvedő fiatal egyént mutat be. Az egyik iskolás fiú, kinél a baj még csak az exophthalmusban nyilvánul, a másik azonban a Basedow-kór tipikus képét mutatja tachycardia struma, exophthalmus, szapora pulzus. Ezekén kívül még 3 eset áll megfigyelése alatt. Ezen betegeket azért mutatja be, mert náluk a Möbius-féle serumot fogja kipróbálni.

Az érdekes, sok tekintetben igen rejtélyes bajról egy külön ülésben kíván értekezni, amikor egyúttal a serumkezelés eredményéről is fog referálni.

2. Dr. Komáromy Sándor előadást tart a gyomortágulás-ról. Az előadás a budapesti orvosok lapjában megjelent.

Negyedik ülés 1906. október 17-én.

Elnök: dr. Velits Dezső. Jegyző: dr. Hardtmuth Károly.

Elnök fájdalommal kénytelen konstatálni, hogy az orvosszakosztályban a tudományos összejövetelék iránt való érzék mélyen hanyatlott, az érdeklődés lanyha s bár a maga részéről az érdeklődés felkeltése miatt minden lehetőt megkísérelt az egyesületi élet még sem akar fellendülni. Kéri tehát a tagtárs urakat, hogy az egyesület és a tudomány érdekeit minden erejükből felkarolni szivesek legyenek.

Betegbemutatók.

1. Dr. Dobrovits Mátyás egy súlyos syphilisben szenvedő férfibeteget mutat be. Felemlíti a syphilis kezelésére vonatkozó két ellentétes nézetet: t. i. az elsődleges és a másodlagos (késői) kezelés eltérő irányelvet. A tudomány mai álláspontja értelmében, kivált a „*spirochaeta pallida*” mint kórnemző hatálynak felfedezése óta az általános irányelv a betegség fészket minél előbb kiirtani és tönkretenni, egyúttal az egész szervezetet higanyal megtelíteni. És mindenek dacára a bemutatandó beteg tragikus képe a syphilis kezelésnél jelenleg is fennálló kétséges helyzetnek.

A beteg katonakorában 1904. év augusztus havában inficiálta magát; a kezelése kétséget kizárólag céltudatos és erélyes volt. A primärkeményedés ki lett irtva s azonnal higanykezelés nála megindítva. Mégis már 1904. december havában a bőrön gummosus elváltozások jelentkeznek. 1905. év elején higany és jodkalikezelés. 1905. szeptemberben már periostilis gummosa lépett fel, a lágyszájpadon és az orrsövényen erős pusztulások jelentkeznek. E súlyos, harmadlagos tünetek bekövetkezése miatt a kezelés vegetabiliákkal folytattatott, a beteg rendszeres Zittmann kúrát végzett, a gummák kisarjadzottak, majd beheggedtek, míg nem f. évi augusztus havában újra gummosus felületek támadtak, melyek ellen jelenleg a beteg egy új jod-präparatumot: sajodint szed.

Az eset után ítélve előadó ama következtetést vonja, hogy a korán megindított kezelés a baj rendes lefolyását megzavarja,

a folyamat az idegeket, csonthártyát, edényeket támadja meg s az ilyenfajta esetek a régebbi syphiliskezelés irányelvének látszanak igazat adni.

2. Dr. Lippay Sándor bemutat egy nőbeteget, kinél egyszerre két egymással össze nem függő szembaj van jelen. A nő 3 nap előtt jobb szemén megsérült; e mellett műleges (operacionális) sebe van a belső szemzúg körül a könnyömlő alatt. Dacryocystitis miatt az egész könnyömlője kiirtatott, ugyanis „extasia sacci lacrimalisa“ volt neki, mely valószínűleg egy az orrában fészkelő folyamatból indult ki. A könnycsatornából nyálkás, üvegszerű, genynyel kevert váladék ürült ki mely a szemteke gyuladással megbetegedésére adhatott volna könnyen okot, miért is legelső sorban a könnyömlő kiirtását kellett foganatosítani cocain és adrenalin befecskendezése mellett. Előadó ismerteti e műtét lényegét és kivitelét. A könnyömlő sikeres, teljes kiirtása mellett a seb per primam gyógyult; más-kor fistula marad vissza, mely sebészileg nyitva tartandó, esetleg galvanocauterrel kiégetendő. A nő második szembaja glaucoma secundarium, mely a sérülés folytán lencseluxatiót eredményezett. Ugy e nőnél, valamint két más, bemutatandó nőnél glaucomás megbetegedéssel állunk szemben.

Történelmére vonatkozólag tudjuk azt, hogy már az ókorban ismeretes betegség volt. Kóroktana sokáig teljesen ismeretlen volt, lényege még ma is homályos. Okát keresték a lencsében, üvegtestben nervus opticusban, pupillában. Előadó vázolja az újabb kutatások eredményét a csarnokzug, Schlemmféle csatorna, a nyirok elvezető utaknak szövettani viszonyait és az azokban glaucománál található kóros viszonyokat. Aetiologice a glaucoma felléphet különös ok nélkül mint primär glaucoma, máskor mint glaucoma chronicum. Savótúltermeléssel járó bajoknál mint glaucoma secundarium. Van még harmadik alakja: a glaucoma simplex Glaucoma fulminans is előfordul igen ritkán, pillanat alatt teljes vakságot okoz.

A másik csoportba tartoznak a secundär glaucomák: okai lehetnek: a cornea kitágulásai, phlyctenás ulcusok, staphyloma, cicatrix adhaerens, pannus stb. Kivétel a cornea keratoglobus. A lencse subluxatiója és luxatiója is okozhat glaucoma secun-

dariumot. Jelen esetben egy fadarab pattant a beteg szeméhez és lencseluxatiót okozott. Prognosisa teljesen infaust.

A 2. esetben egy kis leány tollkéssel sérült meg a szemén: cataracta traumatica, utána cicatrix adhaerens és glaucoma. A 3. eset egy heveny gyuladós glaucoma. Korai műtét javaslott.

Dr. Velits ajánlja a novocaint és adrenalint befecskendés alakjában.

Dr. Fischer Jakab kérdezi előadót, hogy mily változások állanak elő a könnyömlő kiirtása folytán?

Dr. Lippay az adrenalinnal, mint vértelenítővel nincs mindig megelégedve, a cocainnal, mint fájdalomcsillapítóval azonban igen; de elismeri, hogy helyette a novocain is jól használható.

A kiirtás után marad egy ideig könnycsurgás (epiphora), de később a természet alkalmazkodása folytán az megszűnik.

Ötödik ülés 1906. november 7-én.

Hatodik ülés 1906. november 14-én.

Elnök: Dr. Pávai Vajna Gábor kir. tan. Jegyző: Dr. Limbacher Rezső.

Az ülés megnyitása után elnök a napirend előtt azon örömteljes hirt hozza az egyesület tudtára, hogy az áll. kórházban a sebészeti pavillon építését megkezdették. Ez alkalommal kötelességet vél teljesíteni, midőn a szakosztály nevében örömmel üdvözli azon férfiakat, akik a pavillon felépítésében fáradozásaik gyümölcsét látják.

Élteti Dr. Schmid Hugo áll. kórh. főorvos, valamint Dr. Pantocsek József igazgató urakat.

Áttérve a napirendre, előadó a typhusról szóló előadását kezdi meg s kijelenti, hogy e témát a Pozsonyban előfordult több typhus-eset tette aktuálissá. Egy másik ok is készíti erre s ez az, hogy ezen esetek alkalmával egy újságcikk jelent meg, amely egyrészt perturbálva a közönség nyugalmát, másrészt az orvosok között kontroversiára adván okot, ismét csak arra volt jó, hogy az orvosi tekintélyt aláássa.

Volt ugyan Pozsonyban több typhus eset, de járványról szó sem lehetett. A vezetése alatt álló osztályon VI. I—X. 31-ig összesen 43 valódi s 1 para typhus esetet észleltek ezek közül

gyógyult 37, meghalt 7 s ezek közül egyetlenegy pozsonyi volt. Ezen számokból járványt constatálni nincsen senkinek joga. Ami a typhus esetek okát illeti, összefüggésbe hozza azt a nyáron észlelt magasabb talajviz állással s azon nézetten van, hogy a bacillusok az élelmiszerekkel kerültek az illetők szervezetébe. Plausibilisnek tartja azon felmerült más véleményt is, hogy azon riasztó hir hatása alatt, mely szerint a vízvezetéki víz fertőzve van, régi kutakat nyitottak ki s azok vizét élvezték. Midőn az aetiologiara vonatkozó vita megnyugodott, egy collega a „Grenzbote“ hasábjain azon nézetet fejtegeti, hogy a typhus eseteket bacillusokkal fertőzött szódavíz okozta. Azon nézetten van, hogy ez esetben kötelessége lett volna ezt a tisztí orvosi hivatalnak rögtön bejelenteni, hogy a kellő óvintézkedéseket megtehesse.

Áttérve tulajdonképeni tárgyára constalálja, hogy manapság minden forrong, tudomány, politika, társadalom. Épugy forrongásban van a fertőző betegségekről szóló tan is. Amióta a bacillusokat, toxinokat szerumot ismerjük, a contagiosus-betegségek tana egészen más.

A typhus is azon fertőző betegségek közé tartozik, melyeknek felismerése nehéz. Nem egységes bántalomnak látszik s sokszor különböző betegségek képe alatt folyhatik le, így a legtipikusabb klinikai lefolyása mellett a boncasztalon egy májtalyogot vagy (egyéb) puerperalis s egyéb lázas megbetegedést találhatunk. Még kórbonctani felismerése is nehéz. A legszebb klinikai kép mellett, a boncasztalon nem találunk semmit sem.

Ami a typhus diagnosisát illeti, az a nézete, hogy igen becsesek a klinikai tünetek s elég megbízhatóak. A laboratoriumi vizsgálatok a praxisba kivihetetlenek s azért ezeknek értéke a gyakorló orvosra nézve nagy fontossággal nem is birhat. Gruber és Vidal ismeretes reactioja nem megbízható mert nemcsak a typhus, hanem puerperalis infectio, endometritis ulcerosa, influenza, tuberculosis miliaris is adja. Csak 70 esetben ad positiv eredményt. Miután ezen diagnotikai módszert a gyakorló nem használhatja, Ficker egy a gyakorlatban is keresztül vihető módszert talált ki, amely a betegágy mellett is kivihető. Vidal-étől abban különbözik, hogy nem élő typhus

culturákat agglutinál, hanem üvegcsékbe conserváltakat. Ezen reactionál sem görcső, sem költökemencze nem kell.

A reactiohoz szükséges instrumentarium áll 5 drb. eprouvettából, egy pipettából s egy palackból konyhasós vízzel. A vért a fülcimpából, ujjpercből vesszük. Kb. 2 cm³ vért lebocsátva centrifugáljuk s a savóból az I. sz. üvegbe 4 cseppet, a konyhasós oldatból 16 cseppet teszünk; a II-dikba 10 cseppet az elsőből és 10 csepp Na Cl oldatot; a III-dikba 4—16 cseppet és 16 csepp typhus-diagnosticumot; a IV-dikbe 4 cseppel a II-dikból + 16 csepp typhusdiagnosticumot és az V-dikbe tiszta diagnosticumot. Ha positiv, akkor csapadékot kapunk.

Manapság ezen reactiot csakugyan a legjobb módszernek kell tekintenünk. Egy hibája mindenesetre van s ez az, hogy csak a 9 nap után használható, mert addig mindig negativ s 5 nap előtt nem is adja az agglutinatot.

Egyes buvárok a positiv diagnosit más uton keresték. Vizsgálták a typhusos beteg mindennemű váladékait, sőt vannak, akik a lépet harpunizálják s a lépgyurmából kitenyésztett bacillussal igyekeznek positiv eredményre jutni. Mások a roseola vérében keresik a typhusbacillust. Ezeket az eljárásokat csak azért említi, hogy lássuk, milyen különböző módon keresik a positiv diagnosit. A maga részéről mindig kiemeli a klinikai tüneteknek helyes megfigyelését; azok lefolyását kísérni a beteg ágynál, a legtöbbször positiv eredményre vezet s nem szorulunk ezen reakciókra. Kétséges esetekben, vagy a midőn járvány van készülöben, mindenesetre igénybe vehetjük.

A serundiagnostikának azon nemes célját, melyet a buvárok kitűztek maguknak, t. i. egy typhusserumnak a készítését sajnos nem érték el. Az erre vonatkozó kutatások eredményeit vázolja s oda concludál, hogy az eddig megkísérlett serumokkal hosszabb-rövidebb ideig kísérleteztek, maga is kísérletezett, de meggyőződhetett azoknak használhatatlanságáról.

Áttér azután a ma divatos gyógykezelésre s megjegyzi, hogy itt is divatokkal, sok érdekes és bizarr eljárással találkozunk.

1. A diaetás gyógykezelés nem oly egyszerű, mint első pillanatra látszik. Ziemsen mondja erre vonatkozólag, hogy a folyékony étrend az egyedüli helyes kezelés. Támogatják nézetét

Ewald és Liebermeister is. Egy typhusbetegnek a 2500 szükséges caloriát egyesek fehérjesurrogatumok alakjában, mások különféle húsgelée ismét mások szilárd tápanyagok alakjában juttatják a szervezetébe (Gorsky). Szerinte a typhus beteg legtermészetesebb tápláléka a tej. Ennek csak az a baja, hogy sok ember nem tűri. Az alkoholt mint tonicumot nem tudná nélkülözni, már csak azért sem, mert 7 C.-át képvisel. Ziemsen, Leiden még tovább mennek s az alkoholt a legszükségesebb gyógyszernek mondják. Nem helyesli tehát azon mozgalmat, amely még a gyógyszerértérből is ki akarja küszöbölni az alkoholt.

Szilárd táplálékot csak akkor ad, ha a beteg 8—9 napig teljesen láztalan volt. A tej-étrend mellett a szájmosásoknak nem szabad elmaradniuk.

2. A hydrotherapiának sok ellensége, de sok barátja is van. Előadó ellensége a fürdőkezelésnek egyrészt azért, mert egy ilyen hideg fürdő után nem egyizben cyanosist, schokot látott s mert a privat házban szinte keresztülvihetetlen. A láz csökkentését más úton is elérjük. A hideg fürdőnek igen jó pótszere az ecetes lemosások $\frac{1}{2}$ —1 óránként, bepakkolások, a törzsnek borogatása 5 percenként hideg vízzel stb.

3. Az orvosságos gyógykezelésre vonatkozólag az a nézete, hogy egy typhus betegnek legkevesebb medicinára van szüksége. A közönségre s orvosra nézve kényelmes ugyan, de tudományos szempontból túlhaladott álláspont. Még divatban van a calomellel való abortív kezelés s concedálja, hogy bajt ritkán csinál. A eliminatív kezelésnek feltétlen ellensége.

Liebermeister, Ewald, Purjesz a chinínt magasztalják. Valentin a pyramidont ajánlja, ez azonban collapsust s oly bő izzadást okoz, hogy a betegek nem tűrik. Ennél még rosszabb az antifebrin. Egyesek szeretik használni az antipirint, phenacetint; sublimatot mint desinficienst. Az acetoson úgy látszik szinte jónak bizonyul.

Midőn még felemlíti, hogy egyesek physiologikus sodalodtatnak a vastagbélbe való beöntését is ajánlják, megköszönve a hallgatóság figyelmét előadását befejezi.

Tartalomjegyzék. — Inhaltsverzeichnis.

1. Értekezések.

	Oldal Seite
Győrffy István. Pozsony környékének máj- és lombosmoh flórája	1
Dr. Heinrich Sabransky. Kleine Beiträge zur Flora Posoniensis	34

2. Ülési jegyzőkönyvek.

a) A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület közgyűlése	41
b) A természettudományi szakosztály ülései:	
I. ülés 1906. január 25-én (Herczegh Kamilla előadása „Az égési folyamatokról“).	51
II. ülés 1906. február 28-án (Deésy Károly előadása a „távlati képekről“).	52
III. ülés 1906. február 12-én, IV. ülés 1906. március 7-én és V. ülés 1906. március 22-én (Fábry Frigyes kir. mérnök előadása „a mesterséges vízi utakról“).	52
VI. ülés 1906. október 17-én (Dr. Szántó Károly előadása „Pozsonyvármegye növény- földrajzáról“).	57
VII. ülés 1906. november 5-én (Polikeit Károly előadása „asztronómiai észlelések fényképek bemutatásával“).	57
VIII. ülés 1906. december 10-én (Feigler Ferenc előadása „A víz szerepe a természetben“).	57
c) Az orvosi szakosztály ülései:	
I. ülés 1906. február 14-én (Dr. Mergl Ödön előadása „Az új vörhenyserumról“).	58
II. ülés 1906. március 7-én (Dr. König Ignác előadása „A kuruzslás“).	60
III. ülés 1906. március 21-én (Dr. Komáromy Sándor előadása „a gyomortágulásról“).	60
IV. ülés 1906. október 17-én (Dr. Dobrovits Mátyás és Dr. Lippay Sándor Beteg- bemutatások).	61
V. és VI. ülés 1906. november 7 és 14-én (Dr. Pávay Vajna Gábor előadása „a typhusról“).	63

1871

A társulatok jegyzéke, melyekkel az egyesület csereviszonyt folytat, valamint a tagok névjegyzéke a legközelebbi még e hó folyamán kiadásra kerülő 28. kötetben fognak megjelenni.

